This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Gs
53
142

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

G 53.143

Harvard College Library

FROM THE

CONSTANTIUS FUND

Established by Professor E. A. Sophocles of Harvard University for "the purchase of Greek and Latin books (the ancient classics), or of Arabic books, or of books illustrating or explaining such Greek, Latin, or Arabic books."

AUGUSTISSIMI REGIS WÜRTTEMBERGIAE

GUILIELMI

FESTUM NATALITIUM

DIE XXVII. SEPTEMBRIS

POST CONCIONEM SACRAM

IN AULA NOVA

ORATIONE SOLENNI CELEBRANDUM

INDICIT

RECTOR ET SENATUS

LITERARUM UNIVERSITATIS TUBINGENSIS.

PRAEMITTUNTUR

FRAGMENTA LIBRI VII GEOGRAPHICORUM STRABONIS PALATINO-VATICANA

NOVIS CURIS EMENDATA ET ILLUSTRATA.

TUBINGAE,

TYPIS FUESIANIS.

MDCCCXLIV.

G - 53,142

Constantius fund

Princeps Graecorum geographus, Strabo Amasaeus, viros doctos nullo non tempore tenuit et occupavit, immo quasi vexavit et exercuit, quod longa testimoniorum serie monstrari posse inter omnes constat. Tantum enim egregii, quod Stoicus reliquit, operis momentum gravitasque argumenti est, tantaque simul legendi intelligendique difficultas, ut, qui orbis antiqui situm non summis labiis attingere volent, ii mehercule magna quidem voluptate hunc Musarum fontem aggrediantur, maiore tamen incommodo eundem delibare conentur.

Ea unius et alterius seculi querela est, non huius, quod nos agimus, aevi.

Etenim liber Strabonianus, qualem nunc habemus, lacunis perquam multis foedatur; deinde singula auctoris verba, mathematica, historica, geographica, miseram scribentium corruptelam passa sunt; postremo, quod non ultimum levissimumque esse videtur, fundamenta uberioris et solidioris explicationis iacta quidem et inchoata sunt, nec tamen in omnibus sic disposita, ut maior intelligendi facultas lectoribus inde aperiatur.

Huius mali bonus tandem aliquando emendator nuper extitit, Gustavus Kramerus, Gallici Berolinensium gymnasii director meritissimus; qui vir doctissimus, publicis non minus quam privatis opibus sublevatus, varias Galliae, Germaniae, Italiae bibliothecas eo consilio adivit, ut in usum suae, quam diu paravit, Strabonianae editionis cum nova criseos subsidia investigaret, tum ea, quibus antecessores usi erant, denuo examinaret.

Primam (ni fallor) horum studiorum rationem reddidit anno 1840., quo tempore „Commentationem criticam“ edidit „de codicibus, qui Strabonis geographica continent, manu scriptis (48 pagg).“ Anno 1843 alius eiusdem libellus

subsecutus est hoc titulo: Programme d'invitation cett., cui insunt „Fragmenta libri VII geographicorum Strabonis", sc. Vaticana, nondum ante edita.

De his aevi antiqui reliquiis ipsum audiamus Kramerum (l. c. p. 3 sqq.):

Postquam tribus abhinc annis de codicibus, qui Strabonis Geographica continent, manu scriptis exposui, nunc... fragmenta operis Straboniani, ad hunc usque diem inedita, quae in codice Vaticano me invenisse tum dixeram, in lucem proferre placet. Cujus consilii duae fuerunt causae. Primum enim iis, quibus haec studia cordi sunt, haud injucundum fore putabam, si nunc jam illa cognoscere atque in suos quisque usus convertere possent: tum vero, antequam in totius operis editione suo loco typis describenda mandarem, occasione hac peropportune oblata, hominum doctorum judicia quasi praetentare cupiebam. Quod nemini mirum videbitur, qui ex uno codice ea descripta esse perpenderit, bono quidem illo, sed ad legendum satis difficili et a tineis hic illic corroso; neque in musei alicujus otio id factum esse, ubi, huic soli rei intentus, quoscunque vellem, consulere possem libros, sed in itineris quantumvis lenta festinatione. Non multis tamen locis, ut libere fatear, oculos me fefellise arbitror . . Sunt igitur fragmenta septimi Geographicorum Strabonianorum libri, cujus ultimam partem in omnibus praestantissimi operis editionibus desiderari, praeter nonnulla fragmenta in Epitome, quam ex codice Palatino antiquissimo Gelenius primus a. 1533 *edidit, servata constat. Neque cum omnes codices, qui in variis Europae bibliothecis asservantur, plus semel a viris doctis lustrati ac pervolutati esse viderentur, magna spes erat, plura unquam inventum iri, nisi codex reliquis integrior reperiretur antea prorsus ignotus. Inde, quanto perfusus fuerim gaudio, facile intelligetur, cum multis aliis codicibus fructu non nimis magno pertractatis in Vaticanum inciderem, qui numero est* 482., *ibique non integrum quidem illum librum offenderem, sed fragmenta ejus tam ampla, ut non multa omissa esse pro certo haberem. Inspexerat Siebenkeesius quoque eundem codicem; sed cum videret „ob siglarum et syllabarum compendia", ut ait, „lectu difficillimum, atque aetate et blattarum morsu miserrime adfectum", adeo eum vel sprevit vel defugit, ut ne examinaret quidem, quid contineret: ita factum, ut*

ἱρμαιον illud ei non obtingeret. Qui codex qualis sit, pluribus docuimus in commentatione supra commemorata, et ex ea, quae ad rem nostram faciant, hic apponere haud alienum erit . . .

In dijudicandis autem his fragmentis tenendum est, quod de utriusque Epitomes indole monui in commentatione de codicibus Strabonianis, Palatinae auctorem, praeterquam quod satis parcus fuit in excerpendo, Strabonis vestigia nequaquam diligenter ubique pressisse, sed in contrahendis, transponendis, mutandis ejus verbis saepissime ingenio indulsisse, de suo etiam interdum nonnulla addidisse; eum vero, qui Vaticanam confecit, non tantum multo plura servasse, sed etiam rarissime a Strabonis verbis recessisse, neque usquam addidisse, quae in Geographicorum exemplo suo non invenisset. Quod ita se habere, vel ex iis, quae h. l. proponentur, facile intelligi poterit. Superest, ut addamus, codicem manu scriptum, in quo uno legitur Palatina, post Gelenii editionem a nemine usurpatum, diligentissime nuper a me cum exemplaribus vulgatis collatum esse, quae permultis locis ab eo recedunt.

Vaticana Strabonis fragmenta, quorum usum sagacitati Kramerianae debemus, quantum ad illustrandam Thessaliae, Macedoniae, Thraciae geographiam conferant, equidem magno laetitiae sensu perspectum habeo. In quibusdam errasse Strabonem puto, ut qui terras istas ipse non adiit; sed quanta nobis eorum copia et ubertas apparuit, quae ex his fragmentis vel nova cognoscimus, vel etiam, ni nova, tamen anterioribus magis vera accipimus!

Unde animus, haec frustula Straboniana, additis Palatinis, post editorem Berolinensem novis curis minus emendare, quam interpretari.

Latinam Xylandri interpretationem iuxta posui, et quidem multoties emendatam; Graeca Vaticana primus Latina feci; Kramero de primo editionis suae volumine, nuper edito, gratulor.

Tubingae 6. Sept. 1844.

Th. L. F. Tafel.

1. Ἦν δὲ πρότερον περὶ Σκοτοῦσσαν,[1]) πόλιν τῆς Πελασγιώτιδος, τὸ χρηστήριον. Ἐμπρησθέντος δ' ὑπό τινων τοῦ δένδρου, μετηνέχθη κατὰ χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δωδώνῃ.[2]) Ἐχρησμῴδει δ' οὐ διὰ λόγων, ἀλλὰ διά τινων συμβόλων, ὥσπερ τὸ ἐν Λιβύῃ Ἀμμωνιακόν.[3]) Ἴσως δέ τινα πτῆσιν αἱ τρεῖς περιστεραὶ ἐπέτοντο ἐξαίρετον, ἐξ ὧν αἱ ἱέρειαι παρατηρούμεναι προεθέσπιζον. Φασὶ δὲ καί, κατὰ τὴν τῶν Μολοττῶν καὶ Θεσπρωτῶν γλῶτταν τὰς γραίας πελίας καλεῖσθαι, καὶ τοὺς γέροντας πελίους·[4]) καὶ ἴσως οὐκ ὄρνεα ἦσαν αἱ θρυλούμεναι πελειάδες, ἀλλὰ γυναῖκες γραῖαι τρεῖς, περὶ τὸ ἱερὸν σχολάζουσαι.[5]) V.

2. Ὅτι κατὰ Θεσπρωτοὺς καὶ Μολοττοὺς τὰς γραίας πελίας, καὶ τοὺς γέροντας πελίους, καθάπερ καὶ παρὰ Μακεδόσι. Πελιγόνας γοῦν καλοῦσιν ἐκεῖνοι τοὺς ἐν τιμαῖς, καθὰ παρὰ Λάκωσι καὶ Μασσαλιώταις[6]) τοὺς γέροντας· ὅθεν καὶ τὰς ἐν τῇ Δωδωναίᾳ δρυῖ μεμυθεῦσθαι πελείας φασίν.[7]) V.

3. Ὅτι ἡ παροιμία, Τὸ ἐν Δωδώνῃ χαλκεῖον, ἐντεῦθεν ὠνομάσθη. Χαλκεῖον ἦν ἐν τῷ ἱερῷ, ἔχον ὑπερκείμενον ἀνδριάντα, κρατοῦντα μάστιγα χαλκῆν, ἀνάθημα Κορκυραίων· ἡ δὲ μάστιξ ἦν τριπλῆ, ἀλυσιδωτή, ἀπηρτημένους ἔχουσα ἐξ αὐτῆς ἀστραγάλους, οἳ πλήττοντες τὸ χαλκεῖον συνεχῶς, ὁπότε αἰωροῖντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μακροὺς ἤχους ἀπειργάζοντο, ἕως ὁ μετρῶν τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἤχου μέχρι τέλους καὶ ἐπὶ τετρακόσια προέλθοι. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐλέχθη, Ἡ Κερκυραίων μάστιξ.[8]) P.

4. Ἡ δὲ Παιονία τούτοις μέν ἐστι πρὸς ἕω τοῖς ἔθνεσι,[9]) πρὸς δύσιν δὲ τοῖς Θρᾳκίοις

---

1) Scotussam prope Cynoscephalas, ubi Macedones a Romanis victi, Plutarchus ponit in Flaminino 7. 8. De vero urbis situ, an sit e borea Κυνοσκεφαλῶν quaerendus, necne, pleniora veteres non praestant. Eam Pelasgiotidi Ptolemaeus quoque assignat (geogr. 3, 13), ubi Σκότουσσα legendum pro Σκύτυσα.

2) Duplicem Dodonam veteres quosdam statuisse constat, Epiri alteram, alteram Thessaliae; quem errorem iam Stephanus Byzantinus explosit s. v. Δωδώνη, ubi (p. 109. ed. Westerm.) optime addit: Ἔοικε δὲ οὕτως ἐπιλελῆσθαι (oblitus esse Philolaus) τὸ „ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ Σοὶ ναίου' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι (Hom. Il. 16, 234)". Πῶς γὰρ τούτων μέμνηται, ἀπὸ τῆς Θετταλικῆς καλῶν; κ.τ.λ. Sellos in Thessalia non habemus, sed in Epiro, ubi Iupiter Pelasgorum Dodonaeus. Fons commenti in aperto esse videtur. Thessalus enim Achilles apud Homerum l. c. Iovem dicit Dodonaeum. Hinc Dodonam quandam Thessalicam Graeci scriptores statuebant, non cogitantes, Graecos Epiroticum quoque deum unum et alterum adorare potuisse, immo adorasse. De his v. egregie praecipientem Creuzerum (Symbolik cett. ed. 3. vol. 3. p. 178. not.). Thessalica igitur Dodona e tabulis Thessaliae, ut Müllerianа (Zur Karte des nördl. Griechenlands. Nebst der Karte. Vratislav. 1831), posthac exulabit. Pelasgi primo Scotussae oraculum diale habuere, dein Dodonae in Epiro, non alibi; in utraque vero terra iuxta lacum quendam. Eadem Strabonis Stephanique his de rebus sententia fuit.

3) Ea signa quaenam fuerint, id constare non videtur. An praeter columbas, si quidem

1. Pristino tempore prope Scotussam, urbem Pelasgiotidis, oraculum sedem habuit. Arbore vero a quibusdam combusta, Dodonam, iubente Apolline, translatum. Non verbis autem responsa dabat, sed signis, ut oraculum Ammonis Libyci. Tres columbae singulari forsan volatu utebantur, unde sacerdotissae ibi fungentes praesagiebant. Feruntque, Molossorum et Thesprotorum lingua vetulas dici pelias, senesque pelios; neque aves forsan columbae famosae erant, sed vetulae tres mulieres, templum administrantes.

2. Apud Thesprotos Molossosque vetulas dici solitas pelias, et senes pelios, velut etiam apud Lacedaemonios. Peligonas certe illi magistratus suos nuncupant, quemadmodum senes apud Lacedaemonios et Massilienses; unde fabulosas Dodonaeae quercus columbas extitisse dicunt.

3. Proverbium, *aes Dodonaeum,* originem hinc habuit. Erat in templo vas aeneum, impositam habens statuam, quae flagellum aeneum tenebat, donarium Corcyraeorum. Flagellum triplex, constans catenis; hinc tali pendebant, qui vasculo continenter pulsato, quum ventis agitarentur, longum sonum ciebant; ut, qui tempus a soni initio ad finem metirentur, ad CCCC progredi possent. Unde proverbium: *flagellum Corcyraeorum.*

4. Paeonia his gentibus ab oriente contigua est: ab occidente montibus

---

erant, vasculum, quod dicunt, Dodonaeum significatur, et alia eiusdem pretii et farraginis? Non decerno; sed lubenter memorabilia Platonis verba repeto (Phaedr. 275. B. sqq.): *Οἱ δέ γ' .. ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Δωδωναίου ἱερῷ δρυὸς λόγους ἔφασαν μαντικοὺς πρώτους γενέσθαι. Τοῖς μὲν ἔν τότε ... ἀπέχρη δρυὸς καὶ πέτρας ἀκούειν .. Οὐκοῦν ὁ τέχνην οἰόμενος ἐν γράμμασι καταλιπεῖν . . ὥς τι σαφὲς καὶ βέβαιον ἐκ γραμμάτων ἐσόμενον, πολλῆς ἂν εὐηθείας γέμοι, καὶ τῷ ὄντι τὴν Ἄμμωνος μαντείαν ἀγνοοῖ κ. τ. λ.* De loco Platonico vide interpretes.

4) Hesychius: *Πελείους Κῶοι καὶ οἱ Ἠπειρῶται τοὺς γέροντας, καὶ* (adde *πελείας*) *τὰς πρεσβύτιδας* (sc. *φασίν*). Idem: *Πελητός· γέρων.* Idem: *Πελεγάνες· οἱ ἔνδοξοι, παρὰ δὲ Σύροις οἱ βασιλευταί.* Syria vero Macedonum colonos habuit. Ulpianus ad Demosthenem de falsa legatione p. 376. B.: *Βοὸς .. πέλλης τὸ χρῶμα, ὅ ἐστι τεφρῶδες κατὰ τὴν Μακεδόνων φωνήν.* Adde Sturzium de dialecto Macedonica et Alexandrina p. 44 sq.

5) P. i. e. Palat.

6) De his adi Historiam reipublicae Massiliensium a primordiis ad Neronis tempora. Scripsit H. Ternaux, Parisiensis. Gottingae 1826. p. 34— 53.

7) V. i. e Vatic.

8) Hesychius: *Κερκυραία μάστιξ. Περισσήν τινα τὴν κατασκευὴν εἶχον αἱ Κερκυραῖαι μάστιγες. Οἱ δὲ καὶ διπλᾶς αὐτὰς ἔφασαν εἶναι. Εἶχον δὲ ἐλεφαντίνας κώπας, καὶ τὰ μεγέθη* (l. *τῷ μεγέθει*) *περιτταὶ ἦσαν.* Idem: *Κορκυραία μάστιξ. Δοκεῖ ἐκείνη χαλεπωτάτη εἶναι, καὶ παιδευομένων μάστιξ.* Quaenam mirifici huius Corcyraeorum donarii causa fuerit, equidem nescio.

9) Sc. Epiroticis et Illyricis.

ὄρεσι.[10]) Πρὸς ἄρκτον δ' ὑπέρκειται τοῖς Μακεδόσι,[11]) διὰ Γορτυνίου πόλεως καὶ Στόβων[12]) ἔχουσα τὰς εἰσβολὰς ἐπὶ τὰ πρὸς....., [13]) δι' ὧν ὁ Ἀξιὸς ῥέων δυσείσβολον ποιεῖ τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Παιονίας, ὡς ὁ Πηνειὸς διὰ τῶν Τεμπῶν φερόμενος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν ἐρυμνοῖ. Πρὸς νότον τοῖς Αὐταριάταις καὶ Δαρδανίοις καὶ Ἀρδιαίοις ὁμορεῖ. Ἐκτέταται δὲ καὶ μέχρι Στρυμόνος ἡ Παιονία.[14]) V.

5. Ὅτι ὁ Ἁλιάκμων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον ῥεῖ.[15]) V.

6. Ἡ δ' Ὀρεστὶς πολλή, καὶ ὄρος ἔχει μέγα, μέχρι τοῦ Κόρακος τῆς Αἰτωλίας καθῆκον καὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Περιοικοῦσι δ' αὐτοί τε Ὀρέσται, καὶ Τυμφαῖοι, καὶ οἱ ἐκτὸς ἰσθμοῦ Ἕλληνες, οἱ περὶ Παρνασσὸν καὶ τὴν Οἴτην καὶ Πίνδον. Ἑνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι καλεῖται Βόϊον τὸ ὄρος·[16]) κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστιν. Φασὶ δ', ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων σκοπιῶν ἀφορᾶσθαι τό τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἰόνιον, πρὸς ὑπερβολήν, σῖμαι, λέγοντες.[17]) Καὶ τὸ Πτελεὸν[18]) ἱκανῶς ἐστιν ἐν ὕψει τὸ περικείμενον τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ, τῇ μὲν ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Κορκυραίας, τῇ δ' ἐπὶ τὴν κατὰ Λευκάδα θάλασσαν. V.

7. Ὅτι ἐπὶ γέλωτι ἐν παροιμίας μέρει γελᾶται Κόρκυρα, ταπεινωθεῖσα τοῖς πολλοῖς πολέμοις. V.

8. Ὅτι ἡ Κόρκυρα τὸ παλαιὸν εὐτυχὴς ἦν, καὶ δύναμιν ναυτικὴν πλείστην εἶχεν· ἀλλ' ὑπὸ πολέμων τινῶν καὶ τυράννων ἐφθάρη. Καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθερωθεῖσα, οὐκ ἐπηνέθη, ἀλλ' ἐπὶ λοιδορίᾳ παροιμίαν ἔλαβεν· ἐλευθέρα Κόρκυρα· χέζ', ὅπου θέλεις.[19]) P.

9. Λοιπὴ δ' ἐστὶ τῆς Εὐρώπης ἥ τε Μακεδονία καὶ τῆς Θρᾴκης τὰ συνεχῆ [τα] ὕτη μέχρι Βυζαντίου, καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ αἱ προσεχεῖς νῆσοι. Ἔστι μὲν οὖν Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία. Νυνὶ μέντοι, τῇ φύσει τῶν τόπων ἀκολουθοῦντες καὶ τῷ σχήματι, χωρὶς ἔγνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τάξαι, καὶ συνάψαι πρὸς τὴν ὅμορον αὐτῇ Θρᾴκην μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος. Εἶτα μετ' ὀλίγα μέμνηται Κυψέλων καὶ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Καταγράφει δὲ καί τι σχῆμα παραλληλόγραμμον, ἐν ᾧ ἡ σύμπασα Μακεδονία ἐστίν. V.

---

10) Haemus significatur cum Rhodope, immo ea ipsa, Haemum continuans ad mare Aegaeum.

11) Sunt Macedones stricti veterisque sensus, coll. Müllero in Macedonicis p. 11 sqq.

12) Gortynii (Gortyniam dicit Thuc. 2, 100.) et Stoborum situs obscurus sic optime illustratur. Utraque urbs in Paeonia situm habuit, altera in Axii superioris litore dextro, altera in sinistro, prope angustias Axianas, coll. seqq. De Stobis adi Mannertum (Geogr. VII. 488) et nostra de his dubia (Thessalonica p. 294 sq.).

13) Decem fere literarum spatium, quod est in Krameriano programmate, totidem literis compleo: νότον στενά. Significantur Axianae angustiae, nomine bulgarico Prusak, de quibus vide Thessalonicam p. 295 sq. Pellae nomen requiri, Kramerus existimat, me dissentiente. Pella longe alibi quaerenda est, coll. tabulis Turciae geographicis. Per Axii vallem et angustias ad initium sinus Thermaei venitur, non ad Ludiae lacum, ubi vetus Pella. Straboniana verba hunc sensum habent: »ubi introitus patet ad angustias Axianas.« Namque στενὰ non idem est quod εἰσβολαί. Immo ex isto loco, ubi utraque urbs ante dicta, εἰσβάλλουσιν ἐπὶ τὰ στενά. Ergo εἰσβολαὶ est locus, unde egrediun-

Thraciae. E septentrione Macedones attingit, per Gortynium urbem et Stobos via patente ad angustias meridionales, per quas Axius labens Macedoniam aditu difficilem reddit a parte Paeoniae; velut Peneus Tempe penetrans a Graecia illam secludit. Versus meridiem Autariatis, Dardaniis et Ardiaeis contigua est. Ceterum usque ad Strymonem Paeonia extenditur.

5. Haliacmo in sinum Thermaeum influit.

6. Orestis est ampla, montem magnum habens, qui usque ad Coracem Aetoliae et Parnassum excurrit. Ibi Orestae habitant, Tymphaei Graecique extra Isthmum, Parnassi, Oetae et Pindi accolae. Uno nomine communi mons Boïum vocatur: per partes multifariam nominatur. Ferunt etiam, e celsissimis cacuminibus maria Aegaeum, Ambracicum et Ionium conspici, rem puto exaggerantes. Pteleon, sinui Ambracico appositum, satis est sublime, ab altera ad mare Corcyraeum protensum, ab altera ad Leucadicum.

7. Per irrisionem in proverbiis Corcyra carpitur, multis bellis depressa.

8. Corcyra felix olim fuit, reque nautica plurimum valuit; verum a bellis et tyrannis pessumdata fuit. Post a Romanis in libertatem restituta, minus laudabatur, sed per contumeliam tulit proverbium: *Libera est Corcyra: caca, quo velis.*

9. Ex Europae partibus Macedonia restat Thraciaeque regiones illi contiguae usque ad Byzantium, dein Graecia insulaeque vicinae. Iamque Macedonia quidem Graeciae quoque pars est. Nunc vero, naturam locorum figuramque secuti, a reliqua Graecia sepositam conterminae Thraciae usque ad Ponti Euxini ostia et Propontidem adiungere statuimus. Hinc paulo post Cypsela Hebrumque fluvium memorat. Efficit autem parallelogrammi quandam figuram, cui omnis Macedonia includitur.

---

tur, ut ingrediantur, στενά locus, quem ingrediuntur. Idem plane Macedoniae locus idemque nomen (Stena) in Tabula Peutingeriana occurrit sectione VII (Thessalonica p. 296).

14) Hoc igitur ordine (ab occasu ad orientem) hos populos sedisse puto: Autariatas, Dardanios, Ardiaeos. Sedebant igitur in montibus, qui Serbiam a Macedonia sejungunt. Paeonia vero eam terram spectavit, quae patet inter Bitoliam urbem et Strumam flumen, interque urbes Vrana et Köprili (Axii Stena).

15) De Haliacmone (Turcarum Indsche-Kara) v. Nos in Thessalonicensibus p. 219. 312.

16) Urbs Doriensium, nomine Boïum, e veteribus nota est. Iam vero magnum habemus tractum montanum, eodem nomine collectivo insignem, inter Macedoniam stricti sensus et mare Adriaticum.

17) De Haemo eadem veteres fabulabantur, Graeci et Latini. Pomponius Mela 2, 2, 2.: *Montes . . Haemon et Rhodopem et Orbelon . . E quis Haemos in tantum altitudinis abit, ut Euxinum et Hadriam ex summo vertice ostendat.* Meliora Strabo praecipit 7, 5, 1 (p. 313), qui talia situ locorum refelli bene ostendit.

18) En aliud geographiae incrementum. Habebamus varias urbes, Ptelei nomine. Iam emergit maior quaedam regio montana, sinui Ambracico (Artae) imminens, nomine Pteleon,

19) Haec omnia bene illustravit Müllerus in Corcyraeorum republica. Gottingae 1835. p. 20 sqq. Proverbium repetit Eustathius a me editus (Opuscc. p. 305, 70). Eius originem nondum inveni.

10. Ὅτι ἡ Μακεδονία περιορίζεται ἐκ μὲν δυσμῶν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἀδρίου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ τῇ παραλλήλῳ ταύτης μεσημβρινῇ γραμμῇ, τῇ διὰ τῶν ἐκβολῶν Ἕβρου ποταμοῦ καὶ Κυψέλων πόλεως· ἐκ βορρᾶ δὲ τῇ νοουμένῃ εὐθείᾳ γραμμῇ τῇ διὰ Βερτίσκου ὄρους καὶ Σκάρδου καὶ Ὀρβήλου καὶ Ῥοδόπης καὶ Αἵμου (τὰ γὰρ ὄρη ταῦτα, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου, διήκει κατὰ εὐθεῖαν γραμμὴν ἕως τοῦ Εὐξείνου, ποιοῦντα χερρόνησον μεγάλην πρὸς νότον, τήν τε Θρᾴκην ὁμοῦ καὶ Μακεδονίαν καὶ Ἤπειρον καὶ Ἀχαΐαν)· ἐκ νότου δὲ τῇ Ἐγνατίᾳ ὁδῷ, ἀπὸ Δυρραχίου πόλεως πρὸς ἀνατολὰς ἰούσῃ ἕως Θεσσαλονικείας.[20]) Καὶ ἔστι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας παραλληλόγραμμον ἔγγιστα. P.

11. Ὅτι Ἠμαθία ἐκαλεῖτο πρότερον ἡ νῦν Μακεδονία.[21]) Ἔλαβε δὲ τοὔνομα τοῦτο ἀπ' ἀρχαίου τινὸς τῶν ἡγεμόνων, Μακεδόνος. Ἦν δὲ καὶ πόλις Ἠμαθία πρὸς θαλάσσῃ. Κατεῖχον δὲ τὴν χώραν ταύτην Ἠπειρωτῶν τινες καὶ Ἰλλυριῶν, τὸ δὲ πλεῖστον Βοττιαῖοι καὶ Θρᾷκες· οἱ μὲν ἐκ Κρήτης, ὥς φασι, τὸ γένος ὄντες, ἡγεμόνα ἔχοντες Βόττωνα. Θρᾳκῶν δὲ Πίερες μὲν ἐνέμοντο τὴν Πιερίαν καὶ τὰ περὶ τὸν Ὄλυμπον, Παίονες δὲ περὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ τὴν καλουμένην διὰ τοῦτο Ἀμφαξῖτιν, Ἠδωνοὶ δὲ καὶ Βισάλται τὴν λοιπὴν μέχρι Στρυμόνος. Ὧν οἱ μὲν αὐτὸ τοῦτο προσηγορεύοντο Βισάλται, Ἠδωνῶν δ' οἱ μὲν Μυγδόνες, οἱ δὲ Ἤδωνες, οἱ δὲ Σιθῶνες. Τούτων δὲ πάντων οἱ Ἀργεάδαι καλούμενοι κατέστησαν κύριοι, καὶ Χαλκιδεῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ. Ἐπῆλθον δὲ καὶ Χαλκιδεῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἐπὶ τὴν τῶν Σιθώνων, καὶ συνῴκισαν πόλεις ἐν αὐτῇ περὶ λ', ἐξ ὧν ὕστερον ἐκβαλλόμενοι συνῆλθον εἰς μίαν οἱ πλείους αὐτῶν, εἰς τὴν Ὄλυνθον. Ὠνομάζοντο δ' οἱ ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῖς.[22]) V.

12. Ὅτι Πηνειὸς μὲν ὁρίζει τὴν κάτω καὶ πρὸς θαλάττῃ Μακεδονίαν ἀπὸ Θετταλίας καὶ Μαγνησίας, Ἀλιάκμων δὲ τὴν ἄνω· καὶ ἔτι τοὺς Ἠπειρώτας καὶ τοὺς Παίονας καὶ αὐτός, καὶ ὁ Ἐρίγων, καὶ ὁ Ἀξιός, καὶ ἕτεροι. V.

13. Ὅτι ἐστὶ τῆς παραλίας τῆς Μακεδονικῆς ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Θερμαίου κόλπου καὶ Θεσσαλονικείας ἡ μὲν τεταμένη πρὸς νότον μέχρι Σουνίου, ἡ δὲ πρὸς ἕω μέχρι τῆς Θρᾳκίας χερρονήσου, γωνίαν τινὰ ποιοῦσα κατὰ τὸν μυχόν. Εἰς ἑκάτερον δὲ καθηκούσης τῆς Μακεδονίας,

---

20) Thessalonicam cum Via Egnatia alio tempore illustravi. Ista vero Romanorum via medium habuit Thessalonicae, non finem, qui erat ex oriente Hebri (Marizae). Formam Θεσσαλονίκεια pro Θεσσαλονίκη illustravi in Thessalonicensibus p. VII. 17. 28.

21) Stricti sensus Macedoniae fines arcti ex hoc loco satis intelliguntur, coll. Emathia, quae patebat inter Ludiam et Haliacmonem, in litore sinus Thermaei, ut iam patet, urbem habens Emathiam. Emathia autem ut Macedonia sunt nomina geographica, non gentilitia. Ibi enim Thraces antiquo aevo sedebant, ut Cretenses et Graeci deinde.

22) Multa in his magni momenti nova Epitomator Vaticanus tradit. In Graecis nostri auctoris pro Βέτωνος lege Βόττωνος, quod ipsum antecedens Βοττιαῖοι suadet. Eadem Schneidewini sententia (Ephemm. Gotting. 1844. Febr.), bene addentis verba Etymologici Magni p. 206, 10.: Τὸ ἐθνικὸν τοῦ Βόττεια διὰ τοῦ ι, ὡς Στράβων ἐν ζ'. Καλεῖται δὲ ἀπὸ Βόττωνος Κρητὸς ἡ πόλις. Idem addit Strab. VI. 279. 282. et Mülleri Macedonica p. 52. Cretensium coloniarum nomina Axii inferioris ager unum et alterum habet. Quid? quod ipsa quoque Bolbe, Mygdonum lacus, Cretenses accolas habuit, coll. Thessalonica pag. 303. — Hanc igitur Strabonis Amphaxitida in Macedonia boreali (Bulgarica)

10. Macedonia ab occasu terminatur maris Adriatici ora, ab ortu linea meridiana illi orae parallela, per Hebri fluvii ostia et Cypselorum urbem ducta; a septentrione recta, quae cogitetur, linea per Bertiscum montem, Scardum, Orbelum, Rhodopen et Haemum (hi enim montes, initium sumentes a mari Adriatico, recta linea ad Pontum Euxinum porriguntur, ad meridiem magnam efficientes peninsulam, Thraciam simulque Macedoniam, Epirum et Achaiam); ab austro via Egnatia, quae a Dyrrachio urbe versus ortum Thessalonicam tendit. Estque haec Macedoniae figura parallelogrammo maxime similis.

11. Hodierna Macedonia prius Emathia dicebatur; quod nomen a vetusto duce sumsit, Macedone. Fuit et urbs Emathia mari apposita. Hanc regionem Epirotae quidam et Illyrii obsederunt, maximam vero partem Bottiaei et Thraces; illi e Creta, ut ferunt, oriundi, duce Bottone. E Thracibus Pieres Pieriam habitabant et Olympo contermina; Paeones iuxta Axium flumen et hinc dictam Amphaxitin; Edoni et Bisaltae reliqua usque ad Strymonem. Quorum illi id ipsum nuncupabantur, Bisaltae; Edonorum vero alii Mygdones, alii Edones, alii Sithones. Horum omnium Argeadae domini extiterunt, et Chalcidenses ex Euboea. Venere quoque Chalcidenses Euboeae in Sithonum terram, urbesque circiter XXX condiderunt; quibus postea expulsi in unam plerique, Olynthum, coierunt. Dicebantur vero Chalcidenses Thraciae accolae.

12. Peneus inferiorem maritimamque Macedoniam a Thessalia et Magnesia seiungit, Haliacmo superiorem; dein Epirotas et Paeonas tum ipse, tum Erigon, Axius et alii.

13. Macedoniam maritimam quod attinet, linearum a recessu sinus Thermaei et Thessalonicae ductarum altera, meridionalis, ad Sunium tendit; altera, orientalis, ad Chersonesum Thracicam, angulum efficiens in recessu. Macedonia autem quum

---

quaeremus, iuxta urbem Scopia (Uskuëb Turcarum); non in Mygdonum agro, quae Ptolemaei sententia (geogr. 3, 13.): *Ἀμφαξίτιδος Ἀρέθουσα, Στάντειρα* (l. *Στάγειρα*). Temporum decursu nominum significationes mutatas vides. — Bisaltiae fines uberius exposui in Thessalonicensibus p. 241. Patuere inter Echedorum flumen et Strymonem, immo ultra. — Edonos ibidem illustravi p. 241 sq. — Mirifica vero Strabonis distinctio inter Edonos et Edonas. Iam etiam novimus, Mygdonas, Edonas, Pallenaeque Sithonas fuisse Thracicos Edonos; ut omnes istius Macedoniae partes Thracicas ante fuisse, Constantini mea Porphyrogeniti thematum editio (prolegg. p. XXIV sq.) demonstrat. — Edonos Thracia quoque Nesto apposita habuit, monente Plinio N. H. IV, 11. — Graeci igitur horum barbarorum domini facti: Argeadae Peloponnesii quoad superiora Macedoniae, per valles Epiroticas eo delati; Chalcidenses Euböae, per mare Aegaeum. Horum vero, ut Epirotarum, Argeadae posthac victores extitere. — De formula *τὰ ἐπὶ Θρᾴκης* agere memini in Via Egnatia, commentatione II. pag. 40—44., ubi (p. 42. not.) distinguendum esse monui inter formulas *ἐν Θρᾴκῃ* et *ἐπὶ Θρᾴκης*.

ἀπὸ τῆς προτέρας λεχθείσης ἀρκτέον. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα μέρη τὰ περὶ Σούνιον ὑπερκειμένην ἔχει τὴν Ἀττικὴν σὺν τῇ Μεγαρικῇ μέχρι τοῦ Κρισσαίου κόλπου. Μετὰ δὲ ταύτην ἡ Βοιωτική ἐστι παραλία, ἡ πρὸς Εὔβοιαν. Ὑπέρκειται δ' αὐτῆς ἡ λοιπὴ Βοιωτία ἐπὶ δύσιν, παράλληλος τῇ Ἀττικῇ. Λέγει δὲ καὶ τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν τελευτᾷν εἰς Θεσσαλονίκειαν ἀπὸ τοῦ Ἰονίου κόλπου. V.

14. Τῶν ταινιῶν, φησίν,[23]) ἀφοριοῦμεν πρώτους τοὺς περὶ Πηνειὸν οἰκοῦντας καὶ τὸν Ἁλιάκμονα πρὸς θαλάττῃ. Ῥεῖ δ' ὁ Πηνειὸς ἐκ τοῦ Πίνδου ὄρους διὰ μέσης τῆς Θετταλίας[24]) πρὸς ἕω.[25]) Διελθὼν δὲ τὰς τῶν Λαπιθῶν πόλεις καὶ Περῥαιβῶν τινας, συνάπτει τοῖς Τέμπεσι, παραλαβὼν πλείους ποταμούς. Ὧν καὶ ὁ Εὔρωπος, ὃν Τιταρήσιον εἶπεν ὁ ποιητής, τὰς πηγὰς ἔχοντα ἀπὸ τοῦ Τιταρίου ὄρους, συμφυοῦς τῷ Ὀλύμπῳ, ὃ κἀντεῦθεν ἄρχεται διορίζειν τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς Θετταλίας. Ἔστι γὰρ τὰ Τέμπη[26]) στενὸς αὐλὼν μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Ὄσσης. Φέρεται δ' ὁ Πηνειὸς ἀπὸ τῶν στενῶν τούτων ἐπὶ σταδίους μ',[27]) ἐν ἀριστερᾷ μὲν ἔχων τὸν Ὄλυμπον, Μακεδονικὸν ὄρος μετεωρότατον, τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ.[28]) Ἐπὶ μὲν δὴ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Πηνειοῦ ἐν δεξιᾷ Γυρτὼν ἵδρυται, Περῥαιβικὴ πόλις καὶ Μαγνῆτις, ἐν ᾗ Πειρίθους τε καὶ Ἰξίων ἐβασίλευσαν.[29]) Ἀπέχει δ' ὅσον σταδίους ρ' τῆς Γυρτῶνος πόλις Κραννών.[30]) Καί φασιν, ὅταν εἴπῃ ὁ ποιητής, τὼ μὲν ἄρ' ἐκ Θρᾴκης καὶ ἑξῆς, Ἐφύρους μὲν λέγεσθαι τοὺς Κραννωνίους, Φλεγύας δὲ τοὺς Γυρτωνίους. Ἐπὶ δὲ θάτερα ἡ Πιερία. V.

15. Ὅτι ὁ Πηνειὸς ποταμὸς, ῥέων διὰ τῶν Τεμπῶν, καὶ ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Πίνδου ὄρους, καὶ διὰ μέσης Θεσσαλίας καὶ τῶν Λαπιθῶν καὶ Περῥαιβῶν, δεχόμενός τε τὸν Εὔρωπον ποταμόν, ὃν Ὅμηρος Τιταρήσιον ὠνόμασε, διορίζει Μακεδονίαν μὲν πρὸς βορᾶν, Θεσσαλίαν

---

23) Hoc quoque eruditi epitomatoris fragmentum ipsa Strabonis verba referre videtur. Estque eius argumentum momenti satis magni, quod e sequentibus apparebit.

24) Recte sic Strabo. Hinc emenda Pindari scholiastam ad carmen Pythium 4, 245.: Πετραῖος τιμᾶται Ποσειδῶν παρὰ Θετταλοῖς, ὅτι διατεμὼν τὰ ὄρη τὰ Θετταλικά, λέγω δὴ τὰ Τέμπη, πεποίηκε δι' αὐτῶν ἐπιτρέχειν τὸν ποταμὸν Πηνειόν, πρότερον διὰ μέσης τῆς πόλεως (per quamnam?) ῥέοντα, καὶ πολλὰ τῶν χωρίων διαφθείροντα. Ubi pro τῆς πόλεως legendum esse Θεσσαλίας, pronum erit unicuicumque. In Thessalia Peneus stagnaverat, de quo videndus Spanhemius ad Callimachum Del. 105. His addatur: Kriegk, das thessalische Tempe, p. 38. sq. Anonymus, immo Euonymus Ephemeridum Augustanarum 18 Iun. anni 1844. (Additam. p. 1354). Flumina vero potiora, in Peneum illabentia, enumerat Plinius H. N. 4, 8. Sunt Apidanus, Phönix, Enipeus, Onochonus, Pamisus, Orcus (Titaresius, Europus). Eorum cursus videantur in Leakii et Mülleri borealis Graeciae tabulis geographicis.

25) Peneus (Salamvria, cett.) primo meridiem petit, dein maiore cursus parte fere orientem, postremo orientem cum meridie, coll. tabulis Turciae geographicis. De eo praeter scriptores modo memoratos adi Hadschi-Chalfam in Rumelia et Bosnia p. 101 sq. — Dein dicit τὰς τ. Λ. π. et τινὰς Περῥαιβῶν. Ergo potior Lapitharum regionis pars significatur, minor Perrhaeborum, quam Peneus ultimo cursus stadio praeterlabitur. Istos igitur Perrhaebos in radicibus Olympi meridionalibus quaero, ubi urbes Turnavo,

utroqueversum spectet, a priore, quam diximus, incipiendum est. Eius primae partes, sc. Sunium, Atticam sibi imminentem habent cum Megarica ad sinum usque Crissaeum. Sequitur terra Boeotiae maritima, Euboeae opposita. Ei reliqua superiacet Boeotia ad occidentem, Atticae parallela. Viam Egnatiam, a sinu Ionio exeuntem, Thessalonicae finiri dicit.

14. Taeniarum, inquit, primos definiamus Penei accolas et Haliacmonis, prope mare. Fluit Peneus e Pindo monte per mediam Thessaliam, orientem versus. Labensque inter Lapitharum et Perrhaeborum urbes, pluribus receptis fluviis, ad Tempe tendit. E quibus Europus, quem Titaresium poeta dixit, fontes habentem in Titario monte, contiguo ipsi Olympo, qui ab illa parte Macedoniam incipit a Thessalia seiungere. Sunt enim Tempe angusta convallis inter Olympum et Ossam. Ab his inde angustiis Peneus ad stadia XL fertur, Olympum, montem Macedoniae celsissimum, a sinistra habens ostiorum suorum. Prope ostia Penei a dextra Gyrton iacet, Perrhaebica urbs et Magnetis; in qua Pirithous et Ixion regnarunt. Stadiis circiter C a Gyrtone urbe Crannon distat. Aiuntque, si poeta dicat, *ambo ex Thracia,* et quae sequuntur, Ephyros nuncupari Crannonios, Phlegyas vero Gyrtonios. Ab altera parte est Pieria.

15. Peneus fluvius, initio sumto a Pindo monte, per Tempe labens mediamque Thessaliam et Lapithas cum Perrhaebis, receptoque Europo fluvio, quem Homerus Titaresium vocavit, Macedoniam ad septentrionem terminat, Thessaliam

---

Alassona, cett.; Lapithas inter Larissam et Magnesiam. Postremo *διελθών* minus diligenter dicitur pro *παρελθών*.

26) De famosissimis *Τεμπῶν* angustiis praeter Kriegkium consule egregiam Anonymi Augustani narrationem l. c.

27) Idem fere alii veterum scriptores referunt. Livius 44, 6.: Tempe.. per quinque millia.. Plinius N. H. 4, 8.: Tempe.. quinque mill. passuum longitudine, et ferme sesquiiugeri latitudine. Adde Aelianum V. H. 3, 1. De recentiorum auctoribus v. Kriegkium l. c.

28) Ultima verba (*τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ*) incommodo loco posita video. Eorum tamen sensum in Latinis assecutus mihi videor. Olympus ad 9000 pedes assurgere creditur, coll. Anonymo l. c. p. 1354.B. Adde veterum testimonia apud Kriegkium l. c.

29) Hinc emenda Mülleri tabulam Thessaliae geographicam, ubi Gyrton in sinistra Penei ora collocatur, ante Tempè. Gyrton multo iam inferius quaerenda, post Tempe, in ora Penei dextra, prope Aegaeum mare, initio Magnesiae boreali, quae tenuit partem Thessaliae litoralem inter Penei exitum et mare Euböum. Perrhäbos quosdam ibi sedisse puto, quamquam Gyrton erat Magnesiae urbs. Sic intelligo verba non satis clara Strabonis, ut et sequentia, ubi Phlegyae mihi incolae Perrhaebici Gyrtonis esse videntur, Ephyri vero Crannonis habitatores. Postremo Thraciae initium meridionale eodem loco egregie illustratur. Est borealis ora Penei inferioris.

30) Versus meridiem, puto: non in Magnesia, sed in terra Lapitharum, ex oriente Larissae. Locus Homericus est Il. 2, 752., coll. ibi Eustathio p. 337. ed. Rom., ubi vir eruditissimus Nostrum multoties respexit, monente Kramero l. c. p. 11. In litore Penei sinistro, inferius, Pieriam incipere, locus noster docet. Alia deinceps dabimus.

δὲ πρὸς νότον. Αἱ δὲ τοῦ Εὐρώπου ποταμοῦ πηγαὶ ἐκ τοῦ Τιταρίου ὄρους ἄρχονται, ὅ ἐστι συνεχὲς τῷ Ὀλύμπῳ. Καὶ ἔστιν ὁ μὲν Ὄλυμπος τῆς Μακεδονίας, ἡ δὲ Ὄσσα τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸ Πήλιον. P.

16. Ὅτι ὑπὸ ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὸν Πηνειὸν ποταμὸν Γυρτών ἐστι, πόλις Περῥαιβικὴ καὶ Μαγνῆτις, ἐν ᾗ Πειρίθους τε καὶ Ἰξίων ἦρξαν. Ἀπέχει δ' ἡ Γυρτὼν τῆς Τύῥῥηνος πόλεως Κραννών.[31]) Καί φασιν, ὅταν εἴπῃ ὁ ποιητής, τὼ μὲν ἄρ' ἐκ Θρήκης, Ἐφύρους μὲν λέγεσθαι τοὺς Κραννωνίους, Φλεγύας δὲ τοὺς Γυρτωνίους. P.

17. Ὅτι τὸ Δῖον ἡ πόλις οὐκ ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐστὶν ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Ὀλύμπου, ἀλλ' ὅσον ζ' ἀπέχει σταδίους.[32]) Ἔχει δ' ἡ πόλις τὸ Δῖον κώμην πλησίον, Πίμπλειαν, ἔνθα Ὀρφεὺς διέτριβεν. P.

18. Ὅτι ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ πόλις Δῖον. Ἔχει δὲ κώμην πλησίον, Πίμπλειαν. Ἐνταῦθα τὸν Ὀρφέα διατρῖψαι φασὶ τὸν Κικόνα,[33]) ἄνδρα γόητα, ἀπὸ μουσικῆς ἅμα καὶ μαντικῆς καὶ τῶν περὶ τὰς τελετὰς ὀργιασμῶν ἀγυρτεύοντα τὸ πρῶτον, εἶτ' ἤδη καὶ μείζονα ἀξιοῦντα ἑαυτόν, καὶ ὄχλον καὶ δύναμιν κατασκευαζόμενον.[34]) Τοὺς μὲν οὖν ἑκουσίως ἀποδέχεσθαι· τινὰς δ' ὑπιδομένους, ἐπιβουλὴν καὶ βίαν ἐπισυστάντας διαφθεῖραι αὐτόν. Ἐνταῦθα πλησίον καὶ τὰ Λείβηθρα. V.

19. Ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ μάντεις καὶ μουσικὴν εἰργάζοντο. P.

20. Μετὰ δὲ τὸ Δῖον αἱ τοῦ Ἁλιάκμονος ἐκβολαί.[35]) Εἶτα Πύδνα, Μεθώνη, Ἅλωρος

---

31) Locum Palatini codicis (fragm. 14) insanum Vaticanus sanat (fragm. 16). Unde latinam interpretationem refinxi.

32) Palatinus, quod rarum, diligentior Vaticano est, Dii urbis sedem, Romanorum coloniae, vel antiquitus a Graecis quibusdam conditae, bene significans. Eam uberius tractavi in Thessalonicensibus p. 97 sq.

33) Ciconas eorumque sedes illustrabo in fine commentationis, ad Fragm. 56. Thrax igitur Orpheus stirpe Cicon fuit, sc. ab Hebro egressus (Byzantini eum adeo Odrysam dicunt fuisse); verum sacra sua in Olympo Macedoniae Thracibus tradidit, velut ibidem fere, in Atho, alius Thrax, Thamyris, Thracibus, coll. Fragm. 34.

34) Strabo talia, ut Stoicus, pro fraude et praestigiis habet; alii veterum non item.

35) Ptolemaeus geogr. 3, 13.: Ἐχεδώρου ποτ. ἐκβολαί. Ἀξίου ποτ. ἐκβολαί. Πιερίας Λυδίου ποτ. ἐκβολαί. Πύδνα. Ἁλιάκμονος ποτ. ἐκβολαί. Δῖον κολωνία. Φαρύβου (l. Βαβύρου) ποτ. ἐκβολαί. Πηνειοῦ ποτ. ἐκβολαί. Idem ibidem: Παιονίας Δήβορος (l. Δόβηρος), Ἅλωρος. Haec Ptolemaeus, quae praemisi ob sequentem locorum ventilationem. Nullo ordine s. Strabo s. epitomator Erigonem et Ludiam fluvios memorat, omissis Axio et Haliacmone, de quibus sequentia fragmenta agunt. Maxime vero incommoda Erigonis (Bulgarorum Tzernae, iuxta Bitoliam) mentio esse videtur. Sic enim in Pelagoniam cum Paeonia reiicimur. Triclari ante erant ignoti. An significatur Pelagonia tripolitis, ubi Tzerna (Erigon) fluvius? Hoc tamen dubium est ob ordinem verborum. Initium igitur Erigon in Orestis habere dicitur, qui sedebant inter Castoriam et Deabolin; ego ante putabam, e Lynco (inter paludem Lychnitida s. Okri et Bitoliam) Erigonem descendere. Anne igitur vox Τριχλάρων aliquid mendi habet, ut sequens Πελλαίας? Nam quid hoc contextu est ager Pellae, quem toto coelo ab Erigonis valle remotum esse constat? Cogitabis forsan de Pellio, Dassaretiorum urbe (Arrian. exp. Alexandri 1, 5). Verum Dassaretii ultra Lyncum sedebant, ad Lychnitida lacum et Genusi (Scombi) fluvii initium (Via Egnatia comment. I. p. 31. not.); qui uterque in Adriam illabi-

ad meridiem. Europi fontes e Titario monte initium habent, qui Olympo contiguus est. Olympus Macedoniae est, Ossa et Pelion Thessaliae.

16. Ad Olympi radices, iuxta Peneum flumen, Gyrton est, Perrhaebica urbs et Magnetis, in qua Pirithous et Ixion imperarunt. Distat Gyrton a Crannone urbe stadiis fere C; aiuntque, si poeta dicat, *ambo ex Thracia,* Ephyros vocari Crannonios, Phlegyas vero Gyrtonios.

17. Dium urbs non est in ora sinus Thermaei, in Olympi radicibus, sed stadiis circiter septem distat. Habetque Dium urbs pagum vicinum, Pimpleam, ubi Orpheus agebat.

18. Sub Olympo Dium est urbs. Habetque pagum vicinum, Pimpleam. Ibi Orphea egisse ferunt, virum Ciconem, praestigiatorem, qui quum primo arte musica et fatidica initiorumque cerimoniis grassatus esset, post deinde, maiora scilicet affectans, asseclas sibi opesque comparavit. Quorum alios libenter obsecutos; alios, suspicione motos, vi insidiisque structis eum interemisse. Prope ibi Libethra.

19. Prisco aevo vates etiam musicam exercebant.

20. Post Dium ostia sunt Haliacmonis. Dein Pydna, Methone, Alorus flu-

---

tur. Ergo pro *Πελλαίας* legi vix aliter poterit quam *Πελαγονίας*. Iam etiam intelliges, quare Strabo nude dicat *τὴν πόλιν*. Est urbs terrae cognominis Pelagonia (Heraclea Lynci, Bitolia s. Butéli Bulgarorum, Turcarum Toli-Monastir), de qua praeter Nos (Via Egnatia comment. I. p. 38—40) vide Grisebachium (Reise durch Rumelien und nach Brussa im Jahre 1839. vol. II. p. 177); e quo, quae dixi, egregie confirmantur. Scilicet in sinistra Tzernae ora situm habet veterum urbs Pelagonia. Adde Hadschi-Chalfam in Rumelia et Bosnia p. 96. et Müllerum in libello bonae frugis pleno: Albanien, Rumelien cett. Pragae 1844. p. 85 sq. — Ludiam illustravi in Thessalonica pag. 287 sq. p. 311 sq. — Quod de Alori situ Strabo narrat, id non intelligo. Sinus Thermaei locus *μυχαίτατος* (i. e. ultimus recessus) revera campus est inter Echedorum (Gallicum) fluvium et Thessalonicam urbem; Alorum vero e meridie Ludiae, in mare exeuntis, situm habuisse, e Ptolemaeo constat. Ceterum alia Alorus, Paeoniae apud Ptolemaeum urbs, nil facit ad nostram disquisitionem. Strabonem has, inquam, regiones ipsum non lustrasse videa.—Sequentia (*λέγεται .. ἐπιφάνειαν*), ut nunc leguntur, sensu carent. Ecquid enim hoc loco Thessalonica? Ecquid istud *κατ' ἐπιφάνειαν* (s. quoad speciem, s. quoad superficiem)? Alii iocum popularem subesse dicent, nobis obscurum. — Bottiaea h. l. incolarum stirpem denotat, Cretenses, ut Pieria Thracas, qui originetenus inter Pydnam et Peneum sedebant, immo fere in omni sensus stricti Macedonia, de quibus alibi egi agamque. — Antea dixerat, Haliacmone effici finem superioris Macedoniae et inferioris. Iam Ludiae quoque agrum, ubi Pella, Macedoniae inferiori annumerat. — Pellam exposui in Via Egnatia comment. I. p. 51—57. — Axii particula, in Ludiam illabens, etiamnunc mihi perquam dubia est, coll. Thessalonica p. 311. — Locus munitus, Axio imminens, Abydonis (Amydonis) nomine, non esse poterit nisi arx Bulgarorum et Byzantinorum Prusak (Prosacus cett.), initio faucium Axianarum in Paeonia, coll. nota 13. Hinc enim Paeones profecti, Ilium petiverunt, sc. Troianorum socii (Hom. Il. 2, 850). Ergo Argeadae, e Peloponneso per Epirum in Macedoniam superiorem (Lyncum cum Pelagonia) delati, ibi primum, sc. in Tzernae valle, sedebant, Amydonemque, Paeonum castellum vicinum, ubi Tzerna in Bardarium (Axium) influit, everterunt.

καὶ ὁ Ἐρίγων ποταμὸς καὶ Λουδίας· ὁ μὲν ἐκ Τρικλάρων ῥέων δὶ Ὀρεστῶν καὶ τῆς Πελλαίας, ἐν ἀριστερᾷ ἀφιεὶς τὴν πόλιν, καὶ συμβάλλων τῷ Ἀξιῷ· ὁ δὲ Λουδίας εἰς Πέλλαν ἀνάπλουν ἔχων σταδίων ρ' καὶ κ'. Μέση δ' οὖσα ἡ Μεθώνη, τῆς μὲν Πύδνης ὅσον μ' σταδίων ἀπέχει, τῆς Ἀλώρου δὲ ο'. Ἔστι δ' ἡ Ἄλωρος τὸ μυχαίτατον τοῦ Θερμαίου κόλπου. Λέγεται δὲ Θεσσαλονίκεια [κα]τὰ τὴν ἐπιφάνειαν. Τὴν μὲν οὖν Ἄλωρον Βοττιαϊκὴν νομίζουσι, τὴν δὲ Πύδναν Πιερικήν. Πέλ[λα ἐσ]τὶ μὲν τῆς κάτω Μακεδονίας, ἣν Βοττιαῖοι κατεῖχον. Ἐνταῦθ' ἦν πάλαι τὸ τῆς Μακεδονίας χρηματιστήριον. Ηὔξησε τὴν πόλιν ἐκ μικρᾶς Φίλιππος, τραφεὶς ἐν [αὐτῇ]. Ἔχει δ' ἄκραν ἐν λίμνῃ, τῇ καλουμένῃ Λουδίᾳ. Ἐκ ταύτης ὁ Λουδίας ἐκδίδωσι ποταμός· αὐτὴν δὲ πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ἀπόσπασμα. Ὁ δὲ Ἀξιὸς ἐκδίδωσι μεταξὺ Χαλάστρας καὶ Θέρμης. Ἐπίκειται δὲ τῷ ποταμῷ τούτῳ χωρίον ἐρυμνόν, ὃ νῦν μὲν καλεῖται Ἀβυδών· Ὅμηρος δ' Ἀμυδῶνα καλεῖ. Καί φησι, τοὺς Παίονας ἐντεῦθεν εἰς Τροίαν ἐπικούρους ἐλθεῖν τήλοθεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυρέοντος. Κατεσκάφη δ' ὑπὸ τῶν Ἀργεαδῶν. V.

21. Ὅτι ὁ Ἀξιὸς θολερὸς ῥεῖ. Ὁ δ' Ὅμηρος Ἀξιοῦ κάλλιστον ὕδωρ φησίν, ἴσως διὰ τὴν πηγὴν τὴν καλουμένην Αἴαν, ἣ καθαρώτατον ἐκδιδοῦσα ὕδωρ εἰς τοῦτον ἐλίγχει φαύλην ὑπάρχουσαν τὴν νῦν φερομένην γραφὴν παρὰ τῷ ποιητῇ.[36]) Μετὰ δὲ Ἀξιὸν Ἐχέδωρος, ἐν σταδίοις κ'.[37]) Εἶτα Θεσσαλονίκεια, Κασσάνδρου κτίσμα, ἐν ἄλλοις μ', καὶ ἡ Ἐγνατία ὁδός.[38]) Ἐπωνόμασε δὲ τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς Θεσσαλονίκης, Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου θυγατρός,[39]) καθελὼν τὰ ἐν τῇ Κρουσίδι πολίσματα καὶ τὰ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ περὶ ἓξ καὶ κ', καὶ συνοικίσας εἰς ἕν. Ἡ δὲ μητρόπολις τῆς νῦν Μακεδονίας ἐστί.[40]) Τῶν δὲ συνοικισθεισῶν ἦν Ἀπολλωνία, καὶ Χαλάστρα, καὶ Θέρμα, καὶ Γαρησκός, καὶ Αἰνέα, καὶ Κισσός·[41]) ὧν τὴν Κισσὸν ὑπονοήσειεν ἄν τις τῷ Κισσῇ προσήκειν, οὗ μέμνηται ὁ ποιητής· Κισσῆς τόν γ' ἔθρεψε, τὸν Ἰφιδάμαντα λέγων.[42]) V.

22. Ὅτι μετὰ τὸ Δῖον πόλιν ὁ Ἁλιάκμων ποταμός ἐστιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον

---

36) De Axio (Vàrdario) ea ubertate in Thessalonicensibus actum a me puto (p. 287—310), qua famosissimum Macedoniae flumen dignum esse isto tempore (a. 1839) putabam. Princeps poetarum pulcherrimum dicit, in quo grammaticorum grex offendit. Constat enim, Axium exundationibus haud semel obnoxium esse, ut fluvii contermini, Ludias, inquam, et Haliacmon; hinc limosum saepius fieri, dicique non posse *κάλλιστον*. Ergo fontem vicinum inveniebant, unde Axii limum liquidum plerumque evadat. Quis talia audiens temperabit a risu? Fons unus magnum Axii fluentum in melius mutat? Immo Axius *κάλλιστος* dicitur ob aquarum ubertatem; tum etiam propter exundationum non incommoda, sed commoda. Est enim, ut bene quidam loci Homerici scholiasta dicit, *γονιμώτατος* (omnigenae fertilitatis auctor). Neque aliter Euripides (Bacch. 569 sqq.) Ludiam iuxta Axium dicit *κάλλιστον*: quamquam Ludias quoque bis semel limum traiit, nivibus Bulgarorum cett. solutis. De his omnibus v. Nostram Thessalonicam p. 287. ibique notam 3. Hinc Aeae fontem a veteribus fictum esse arbitror, ut tot alia.

37) Echedorum (Gallicum) tractavi l. c. p. 277. 282 - 86.

38) Thessalonica medium tenet viae Romanorum militaris, Egnatiae. Is Strabonis s. epitomatoris sensus est, minus diligenter scribentis.

viique Erigon et Ludias; alter e Triclaris labens per Orestas et Pelagoniam, urbemque e sinistra habens, et in Axium influens: Ludias vero Pellam usque adverso amne navigatus per stadia CXX. In medio posita Methone a Pydna stadiis fere XL distat, ab Aloro LXX. Estque Alorus in intimo sinus Thermaei recessu posita. Dicitur Thessalonicea secundum speciem. Alorum statuunt Bottaicam esse, Pydnam Piericam. Pella inferioris est Macedoniae, quam Bottiaei tenebant. Ibi Macedoniae caput olim fuit. Urbem e parva Philippus auxit, in ea educatus. Habet arcem iuxta paludem, quae Ludias dicitur. Ex hac Ludias fluvius emittitur, eamque auget divulsa ab Axio aquarum pars. Axius inter Chalastram et Thermam egreditur. Adiacet huic fluvio locus munitus, nunc dictus Abydo; Homerus vero Amydonem nominat, Paeonasque hinc Troiam socios venisse ait, *procul ex Amydone, ab Axio late fluente.* Diruta fuit ab Argeadis.

21. Axius fluit turbidus. Homerus vero aquam Axii pulcherrimam dicit, forsan ob fontem Aeae nomine, quae aqua limpidissima illi immissa lectionem, qualis nunc apud poetam fertur, falsam esse convincit. Post Axium Echedorus stadiis XX. Hinc Thessalonicea, condente Cassandro, aliis XL., et via Egnatia. Urbem ex sua coniuge cognominavit, Thessalonica, Philippi Amyntae filia, eversis, quae in Cruside et ad sinum Thermaeum erant, oppidulis circiter XXVI., atque in unam civitatem contractis. Ipsa caput est hodiernae Macedoniae. Contractorum erant Apollonia, Chalastra, Therma, Garescus, Aenea, Cissus; e quibus Cissum quis ad Cissam pertinere putaverit, cuius poeta meminit: *Cissa quem nutrivit,* Iphidamantem dicens.

22. Post Dium urbem Haliacmo est fluvius, in sinum Thermaeum exiens.

---

39) Thessalonica prolegg. p. VI—XII.

40) Metropolitanam Thessalonicae dignitatem exposui l. c. p. XXVII sqq.

41) In enumerandis urbibus, quarum incolae (fragm. 21.) in urbem s. novam s. instauratam transpositi sunt, Vaticanus uberior Palatino est tum quoad summam oppidorum, tum quoad eorum nomina. Sunt urbes XXVI., quarum potiores significantur, et quidem praeter eas, quas Pal. habet: Apollonia, Therma, Garescus. Ultimam urbem, vicinam scilicet, nondum inveni. Neque enim huc facit Ptolemaeus geogr. 3, 13.: Ὀρβιλίας (l. Ὀρβηλίας) Γαρίσκος (l. Γαρήσκος). Ea G. est alia.— Dein Therma quoque nostri loci a maiore urbe, itidem Therma, i. e. Thessalonica, iubente verborum sensu nexuque, distingui debebit. Significatur vicinus e meridie locus, thermis etiamnunc clarus. Iam Plinio H. N. 4, 10 (17) fides et lux: *In ora sinus Macedonici Chalastra, et intus Phileros, Lete; medioque flexu litoris Thessalonica, liberae conditionis. Therme.* — Apollonia Mygdoniae est: eam exposui l. c. p. 238. 240. 273. Fuit Bolbae lacui vicina. Adde Viam Egnatiam commentat. II. p. 7. — De Chalastra adi Thessalonicam p. 277—279.; de Aenea p. 217 sq. 235. 256. all.; de Cisso p. 235. 258. — Pliniana Therme inter hodiernas urbes *Basilica* et *Sedes* quaeri debebit, coll. Grisebachio l. c. vol. 2. p. 37. V. quoque Thessalonicam p. 12.

42) Locus Homericus est Il. 11, 253.

κόλπον.[43]) Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἡ πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται ἕως τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ,[44]) ἐν ᾗ καὶ πόλις Πύδνα, ἣ νῦν Κίτρον καλεῖται.[45]) Εἶτα Μεθώνη καὶ Ἄλωρος πόλεις. Εἶτα Ἐρίγων καὶ Λουδίας ποταμοί. Ἀπὸ δὲ Λουδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους στάδια ρκ΄.[46]) Ἀπέχει δ' ἡ Μεθώνη τῆς μὲν Πύδνης στάδια μ΄, τῆς Ἀλώρου δὲ ὁ στάδια. Ἡ μὲν οὖν Πύδνα Πιερική ἐστι πόλις, ἡ δὲ Ἄλωρος Βοττιαϊκή. Ἐν μὲν οὖν τῷ πρὸ τῆς Πύδνης πεδίῳ Ῥωμαῖοι Περσέα καταπολεμήσαντες, καθεῖλον τὴν τῶν Μακεδόνων βασιλείαν. Ἐν δὲ τῷ πρὸ τῆς Μεθώνης πεδίῳ γενέσθαι συνέβη Φιλίππῳ τῷ Ἀμύντου τὴν ἐκκοπὴν τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ καταπελτικῷ βέλει κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. P.

23. Ὅτι τὴν Πέλλαν, οὖσαν μικρὰν πρότερον, Φίλιππος εἰς μῆκος ἠύξησε, τραφεὶς ἐν αὐτῇ.[47]) Ἔχει δὲ λίμνην πρὸ αὐτῆς, ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ· τὴν δὲ λίμνην πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ποταμοῦ ἀπόσπασμα.[48]) Εἶτα ὁ Ἀξιός, διαιρῶν τήν τε Βοττιαίαν καὶ τὴν Ἀμφαξῖτιν γῆν, καὶ παραλαβὼν τὸν Ἐρίγωνα ποταμόν, ἐξίησι μεταξὺ Χαλάστρας καὶ Θέρμης. Ἐπίκειται δὲ τῷ Ἀξιῷ ποταμῷ χωρίον, ὅπερ Ὅμηρος Ἀμυδῶνα καλεῖ. Καί φησι, τοὺς Παίονας ἐντεῦθεν εἰς Τροίαν ἐπικούρους ἐλθεῖν τήλοθεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυρέοντος. Ἀλλ' ἐπεὶ ὁ μὲν Ἀξιὸς θολερός ἐστι, κρήνη δέ τις ἐξ Ἀμυδῶνος ἀνίσχουσα καὶ ἐπιμιγνυμένη αὐτῷ καλλίστου ὕδατος, διὰ τοῦτο τὸν ἑξῆς στίχον, Ἀξιοῦ, οὗ κάλλιστον ὕδωρ ἐπικίδναται αἶαν, μεταγράφουσιν οὕτως· Ἀξιοῦ, ᾧ κάλλιστον ὕδωρ ἐπικίδναται Αἴης. Οὐ γὰρ τὸ τοῦ Ἀξιοῦ ὕδωρ κάλλιστον τῆς γῆς τῇ ὄψει κίδναται, ἀλλὰ τῆς Αἴης τῷ Ἀξιῷ.[49]) P.

24. Ὅτι μετὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν ἡ Θεσσαλονίκη ἐστὶ πόλις, ἣ πρότερον Θέρμη ἐκαλεῖτο. Κτίσμα δ' ἐστὶ Κασσάνδρου, ὃς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἑαυτοῦ γυναικός, παιδὸς δὲ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, ὠνόμασεν· μετῴκισε δὲ τὰ πέριξ πολίχνια εἰς αὐτήν, οἷον Χαλάστραν, Αἰνέαν, Κισσὸν καί τινα καὶ ἄλλα. Ἐκ δὲ τοῦ Κισσοῦ τούτου ὑπονοήσειεν ἄν τις γενέσθαι

---

43) Haliacmon (Turcarum Indsche-Karasu) ex Orestidis (Castoriae) montibus delapsus, infra Ludiam (Karasmak), qui nostro aevo alveum suum cum Axio miscet, in sinum Thermaeum influit, coll. tabula Turciae geogr. Franco-Galli Lapie sect. VIII. Multum limi ostia eius, ut Axii, nunc tenet (Thessalonica p. 219). Medio aevo triremibus navigabatur l. c. p. 312.

44) Pieriam usque ad Axium procurrere, h. l. dicit; inferius vero Alorum Bottiaeam urbem nuncupat. Quod utrumque vix conciliari potest. Bottiaea enim inter Axium Ludiamque intermedia est. Pieriam Ptolemaeus geogr. 3, 13. a Ludia incipit: ejus verba repetii not. 35.

45) Pydnam, medii nostrique aevi Citrum, illustravi in Thessalonicensibus p. 416 sq.

46) Erigonem Ludiamque incommode apud Strabonem iungi, supra exposui not. 35. De Ludia, palude et fluvio, egi l. c. 287 sq. 311 sq. Adde Viam Egnatiam comment. I. p. 55. Iste lacus, cui apposita Macedonum Pella, verum Ludiae fluminis initium est, non fluviorum unus et alter, qui in paludem e septentrione illabuntur.

47) De Pellae situ v. Nos in Via Egnatia comment. I. p. 51—57. Adde Grisebachium l. c. Tom. II. p. 78.

48) Quod de Ludiae fluvii initio Strabo habet, id unice verum est. Atque etiamnunc rivi fluviique e borea in paludem illabentes suum quisque nomen habent, ut maior fluvius (Ludias, Karasmak), cuius vera mater palus. De reliquis vero, sc. Axii particula paludem petente, non mutavi dubia mea, quae exposui in Via Egnatia l. c. p. 55.

Unde quae boream versus ripa sinus est, Pieria nominatur, usque ad Axium flumen; ubi Pydna urbs, quae nunc Citrum vocatur. Tum Methone et Alorus urbes. Hinc Erigon et Ludias fluvii. A Ludia Pellam adverso amne navigatur per stadia CXX. Methone a Pydna distat stadiis XL., ab Aloro LXX. Ceterum Pydna Pierica urbs est, Alorus Bottaica. In Pydnae campo Romani Perseo debellato regnum Macedonum everterunt. At in Methonae campo per urbis obsidionem accidit, ut Philippo Amyntae dexter oculus catapultae iaculo extirparetur.

23. Pellam, antea exiguam, Philippus latius auxit, in ea educatus. Lacum habet in conspectu, e quo Ludias fluvius manat; lacum pleniorem reddit divulsa ab Axio aquarum pars. Tum Axius, dirimens terram Botticam et Amphaxitidem; qui recepto Erigone fluvio inter Chalastram Thermamque egreditur. Axio flumini locus adiacet, quem Amydonem Homerus vocat. Dicitque, Paeonas hinc Troiam socios venisse procul *ex Amydone, ab Axio late fluente.* Iamque Axius cum turbidus sit, fons autem limpidissimae aquae Amydone ortus illi misceatur, ideo sequentem versum, *Axii, cuius pulcherrima aqua terrae infunditur,* sic mutant: *Axii, cui pulcherrima Aeae aqua infunditur.* Neque enim Axii pulcherrima aqua terrae superficiei infunditur, sed Aeae Axio.

24. Post Axium flumen Thessalonica urbs est, quae prius Therma dicebatur. Fuit a Cassandro condita, qui de nomine suae coniugis, Philippi Amyntae filiae, eam nominavit. Deduxitque in eam circumiacentia oppidula, ut Chalastram, Aeneam, Cissum et alia quaedam. Ex hac Cisso aliquis Homeri Iphidamantem fuisse su-

---

49) »Corruptum hunc locum Politus ad Eust. Tom. 2. p. 779. probabiliter sic restituit: — *τῇ πηγῇ ἐπικίδναται, ἀλλὰ τὸ τῆς πηγῆς τῷ Ἀξιῷ.* Iuvat subiicere ipsum illum Eustathii locum (ad Il. B. 850. p. 360, 14 ed. Rom.): *Ἐν δὲ τῷ ἐπικίδναται αἴῃ ἢ αἶαν (διττῶς γὰρ ἡ γραφή) αἶαν τινὲς οὐ τὴν γῆν ἐνόησαν, ἀλλά τινα πηγήν, ὡς δῆλον ἐξ ὧν ὁ γεωγράφος φησί, λέγων, ὅτι ἡ παρ' Ὁμήρῳ Ἀμυδὼν Ἀβυδὼν ὕστερον ἐκλήθη· κατεσκάφη δέ. Πηγὴ δὲ πλησίον Ἀμυδῶνος, Αἶα καλουμένη, καθαρώτατον ὕδωρ ἐκδιδοῦσα εἰς τὸν Ἀξιόν, ὃς ἐκ πολλῶν πληρούμενος ποταμῶν θολερὸς ῥέει. Φαύλη οὖν, φησίν, ἡ φερομένη γραφὴ Ἀξιοῦ κάλλιστον ὕδωρ ἐπικίδναται αἴῃ, ὡς δηλαδὴ οὐ τοῦ Ἀξιοῦ ἐπικιδνάντος τὸ ὕδωρ τῇ πηγῇ, ἀλλ' ἀνάπαλιν. Εἶτα ὑποδυσκόλως αἰτιώμενος ὁ γεωγράφος καὶ τὸ νοῆσαι τὴν αἶαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔοικε παντελῶς ἐθέλειν ἐκβαλεῖν τοῦ Ὁμηρικοῦ ἔπους τὴν τοιαύτην λέξιν.«* Kramer. Eustathius, metropolita Thessalonicensis, Axio (Vardario) flumini vicinus, quomodo de veteribus, cum scholiastis, tum de ipso Strabone iudicet, ipsa eius verba monstrant, maximopere vox *ὑποδυσκόλως (satis morose).* Eustathius Olympum, cuius laudem scripsit (Opuscc. p. 359 sqq.) Axiumque ut accola norat, non Strabo, per istas terras nunquam profectus, ut nec scholiastae. Sciebat igitur, Axium non magis *θολερὸν* esse (ut saepius est), quam Hebrum, Nestum, Strymonem, Ludiam, Haliacmonem. Ergo perstringit Strabonem cum reliquis Graecis. Quid etiam hoc contextu attinebat, fontem aliquem limpidum memorare, Axio non limpido illabentem? Recte igitur locum Homericum recentiores intactum reliquerunt. De Axii aqua ultimoque eius alveo adi Grisebachium l. c. p. 77.

καὶ τὸν παρ' Ὁμήρῳ Ἰφιδάμαντα, οὗ ὁ πάππος Κισσεὺς ἔθρεψεν αὐτόν, φησίν, ἐν Θρήκῃ ἣ νῦν Μακεδονία καλεῖται. P.

25. Ὅτι αὐτοῦ που[50]) καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος, ὃ πρότερον κατεῖχον Βρίγες,[51]) Θρᾳκῶν ἔθνος, ὧν τινες διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, Φρύγες μετωνομάσθησαν. Μετὰ δὲ Θεσσαλονίκειάν ἐστι τὰ λοιπὰ τοῦ Θερμαίου κόλπου μέχρι τοῦ Καναστραίου. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἄκρα χερρονησίζουσα, ἀνταίρουσα τῇ Μαγνήτιδι. Ὄνομα δὲ τῇ χερρονήσῳ Παλλήνη· πεντασταδιον δ' ἔχει τὸν ἰσθμὸν διορωρυγμένον. Κεῖται δ' ἐπ' αὐτῷ πόλις ἡ πρότερον μὲν Ποτίδαια, Κορινθίων κτίσμα, ὕστερον δὲ Κασσάνδρεια, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Κασσάνδρου, ἀναλαβόντος αὐτὴν ἀνατετραμμένην. Ὁ περίπλους ταύτης τῆς χερρονήσου φ' καὶ ὁ. Ἔτι δὲ πρότερον τοὺς Γίγαντας ἐνταῦθα γενέσθαι φασί, καὶ τὴν χώραν ὀνομάζεσθαι Φλέγραν,[52]) οἱ μὲν μυθολογοῦντες, οἱ δὲ πιθανώτερον ἔθνος τι βάρβαρον καὶ ἀσεβὲς ἀποφαίνοντες τὸ κατέχον τὸν τόπον, καταλυθὲν δ' ὑπὸ Ἡρακλέους, ἡνίκα τὴν Τροίαν ἑλὼν ἀνέπλει εἰς τὴν οἰκείαν. Κἀνταῦθα δὲ τῆς λύμης αἱ Τρωάδες αἴτιαι λέγονται, ἐμπρήσασαι τὰς ναῦς, ἵνα μὴ ταῖς γυναιξὶ τῶν ἑλόντων αὐτὰς δουλεύοιεν. V.

26. Ὅτι ἡ Βέροια πόλις ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται τοῦ Βερμίου ὄρους.[53]) P.

---

50) Haec particula *(alicubi)* vix erit veteris scriptoris, viri gravis, sed Byzantini epitomatoris. Hujus enim farraginis homines in rebus bene notis per Atticismi affectationem vel superbiam quandam verbis utuntur dubitandi et ambigendi; id quod multus mihi legendi usus persuasit. Bermii vero mons, e borea Berröae, XXX leucarum spatio, id quod minimum, a Thessalonica cum Chalcidice disterminatur.

51) De his repetere lubet, quae anno 1839. scripsi (A. Pauly, Realencyclopaedie der classischen Alterthumswissenschaft Vol. I. p. 1185): »Bryges, Brygi, eine nördlich von Berroa in Macedonien, in den sog. Gärten des Midas (Herodot. VIII, 138. und dort Bähr) wohnende, vielleicht aus dem benachbarten Illyrien eingewanderte, ungriechische Bevolkerung, die noch um die Zeit des Perserzuges unter Mardonius dort sass (Herod. VI, 45.). Die Alten lassen einen Theil derselben in unbekannter Zeit nach Kleinasien auswandern (Herod VII, 73. Strabo VII, 3, 2 S. 295. Vgl. X, 3, 16.). Die Macedonier sprachen ihren Namen *Βρίγες* aus (Herod. VII, 73. Steph Byz. u. d. W.). Steph. von Byz. nennt (vielleicht aus Strabo VII, 3, 2.) diese macedonischen Phrygier Thrazier; wie denn auch anderwärts in Alt-Macedonien zwischen dem Peneus und dem Axius, nebst Chalcidice, ursprünglich viele Thrazier sassen, die später durch die Päonier und andere Stämme verdrängt wurden (Thessalonica S. 8. Anm. 12.). Zu diesen macedonischen Brigen (Brygen), d. h. Phrygiern, zähle ich die von Steph. Byz. u. d. W. erwähnten macedonischen Städte Brygias und Brygion. — Bryges, Brygae, an der illyrisch-macedonischen Gränze, etwa am See von Lychnidus (Okri). Steph. Byz. u. d. W. *Βρύξ.*« Adde Viam Egnatiam Comment. I. p. 34 sq.

52) Ea vox (terra combustionis, cett.), me vix monente, naturam Pallenae promontorii physicam optime significat, quam Graeci more suo mythis suis involverunt. Pallene nulla Vulcani incommoda passa esse videtur, coll. Herculis et Gigantum nominibus. Ea uberius tractavi in Thessalonicensibus pag. 25., ubi historiam quandam terrae motuum istius regionis narravi. Adde Viam Egnatiam comment. II. p. 6. s. v. *Heracleustibus.*

53) Mea repeto ex eodem libro p. 1099. sq.: »Beroea (*Βέροια*, Berroea, s. Wasse zu Thuc. I, 61.), Stadt in Macedonien (Landschaft Emathia, Ptol. III, 13.), unter dem Bermius (Strabo exc. libri VII, 11. S. 330. Name-

spexerit, quem *arus*, inquit, *Cisseus in Thracia educavit*, quae nunc Macedonia nominatur.

25. Ibi alicubi Bermius quoque mons est, quem Briges ante tenebant, gens Thracum, quorum quidam in Asiam transgressi, Phryges mutato nomine vocabantur. Post Thessaloniceam reliqua sunt sinus Thermaei usque ad Canastraeum. Idque promontorium est peninsulare, Magnesiae oppositum. Peninsulae nomen Pallene, habetque stadiorum quinque isthmum perfossum. In eo urbs iacet, prius Potidaea, Corinthiorum colonia, post Cassandria, ab eodem rege Cassandro, qui eversam restauravit. Huius peninsulae in circuitu navigatio .. est stadiorum. Anterius Gigantas ibi extitisse aiunt, agrumque Phlegram dictum, alii fabulosa narrantes, alii probabilius gentem barbaram significantes loci dominam, ab Hercule deletam, quum Troia capta domum repeteret. Ibi Troianae piaculum commisisse feruntur incensis navigiis, ne victorum mulieribus servirent.

26. Beroea urbs in Bermii montis radicibus sita est.

---

niata Cap. 6.), auf welchem der illyrische Volksstamm der Brigen (Brygen, Phrygier) wohnte (Conon bei Phot. cod. 186.). Diese Stadt ist eine der ältesten macedonischen, und war wohl unstreitig in der eigentlichen Macedonis frühzeitig begriffen. Stifter: der Heros Pheron (macedonisch Beron, wie *βαλακρός*, *Βίλιππος* u. s. w.), nach Andern die Nymphe Beröa, Tochter des Beres, Sohnes des Makedon (Stephanus unter *Βέροια* und *Μίεζα*). Das letztere stimmt mit dem Wasserreichthum dieses fruchtbaren Alpenthales und der Etymologie der Neugriechen zusammen, welche den Namen auf die Wassermenge der Stadt und der Gegend beziehen (Gerlach, Türk. Tagebuch S. 460.). Im peloponnesischen Kriege nahmen die Athener den festen Platz vorübergehend dem Macedonier Perdikkas weg (Thucyd. I, 61.). Nach der Schlacht bei Pydna (168 v. Chr.) war B. die erste Stadt, die sich den Römern ergab (Liv. XLIV, 45.). Mit Edessa und Pella gehörte sie nunmehr zur dritten regio Macedoniae nach der ersten römischen Eintheilung (Liv. XLV, 29.); nach der zweiten (diokletianischen) zu Macedonia prima (Thessalonica S. 37.). Das Evangelium Christi ist hier zuerst durch Paulus gepredigt worden zwischen 49—56 n Chr. (Wurm, über die Zeitbestimmungen im Leben des Apostels Paulus, in der Tübinger Zeitschr. f. Theologie 1833. S. 73 ff. 102.). Das Itin. Anton, Hierocles, die Tab. Peut., der Anonymus Ravennas, der hier die Tab., wie sonst, abschreibt, und andere Quellen erkennen ihre Existenz im Anfang des Mittelalters an; und das Stillschweigen Procops (de aedif. IV, 4.) sowohl über sie, als über Thessalonich, aus Gelegenheit der von Iustinian im sechsten Iahrh. restaurirten macedonischen Städte, beweist, dass sie damals in tüchtigem Stande war, wie sie sich auch bis heute, obwohl ohne Festungswerke, erhalten hat; wofür schon die von Michael Lequien im Oriens christianus (II. 71 ff) gegebenen Concilien-Unterschriften dortiger Bischöfe Beweis geben. Als im 6ten und 7ten Iahrh. die Slaven, welche damals unter dem Avarenchan von Sirmium standen, fast ganz Macedonien besetzten (Thessalonica S LVI ff.), wurde unstreitig auch dieser Distrikt slavinisirt, obwohl um jene Zeit doch noch zwischen griechischer, macedonischer, slavischer und bulgarischer Sprache dieser Länder unterschieden wird (Acta S. Demetrii c. 198 in der Ausg der Bollandisten) Im folgenden (8ten) Iahrh. liessen sich die Bulgaren dort nieder, und ihr mächtiges Reich reichte nahe an Thessalonich (Kameniata cap. 9.). Das

27. Ὅτι ἡ Παλλήνη χερρόνησος, ἧς ἐν τῷ ἰσθμῷ κεῖται ἡ πρὶν μὲν Ποτίδαια, νῦν δὲ Κασσάνδρεια, Φλέγρα τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο. Ὤικουν δ' αὐτὴν οἱ μυθευόμενοι Γίγαντες, ἔθνος ἀσεβὲς καὶ ἄνομον, οὓς Ἡρακλῆς διέφθειρεν. Ἔχει δὲ πόλεις τέσσαρας· Ἄφυτιν, Μένδην, Σκιώνην, Σάνην. P.

28. Ὅτι διεῖχε Ποτιδαίας Ὄλυνθος ὁ σταδίους. V.

29. Ὅτι τῆς Ὀλύνθου ἐπίνειόν ἐστι Μηκύβερνα ἐν τῷ Τορωναίῳ κόλπῳ. P.

30. Ὅτι πλησίον Ὀλύνθου χωρίον ἐστὶ κοῖλον, καλούμενον Καυθαρώλεθρος ἐκ τοῦ συμβεβηκότος. Τὸ γὰρ ζῷον ὁ κάνθαρος, πέριξ τῆς χώρας γινόμενος, ἡνίκα ψαύσῃ τοῦ χωρίου ἐκείνου, διαφθείρεται.[54]) P.

31. Μετὰ δὲ Κασσάνδρειαν[55]) ἐφεξῆς ἡ λοιπὴ τοῦ Τορωνικοῦ κόλπου παραλία μέχρι Δέρρεως· ἄκρα δ' ἐστίν, ἀνταίρουσα τῷ Καναστραίῳ, καὶ ποιοῦσα τὸν κόλπον. Ἀπαντικρὺ δὲ τῆς Δέρρεως πρὸς ἕω τὰ ἄκρα τοῦ Ἄθω. Μεταξὺ δὲ ὁ Σιγγικὸς κόλπος,[56]) ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πόλεως ἀρχαίας κατεσκαμμένης, Σίγγου τοὔνομα. Μεθ' ἣν Ἄκανθος,[57]) ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τοῦ Ἄθω κειμένη πόλις, Ἀνδρίων κτίσμα, ἀφ' ἧς συχνοὶ καὶ τὸν κόλπον Ἀκάνθιον καλοῦσι. V.

32. Ὅτι ἀντικρὺ Κανάστρου, ἄκρου τῆς Παλλήνης, ἡ Δέρρις ἐστὶν ἄκρα, πλησίον Κωφοῦ λιμένος· καὶ ὁ Τορωναῖος κόλπος ὑπὸ τούτων ἀφορίζεται. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὖθις κεῖται τὸ ἄκρον τοῦ Ἄθωνος, ὃ ἀφορίζει τὸν Σιγγιτικὸν κόλπον, ὡς εἶναι ἐφεξῆς κόλπους τοῦ Αἰγαίου πελάγους πρὸς βορρᾶν, ἀλλήλων ἀπέχοντας οὕτως· Μαλιακόν, Παγασητικόν, Θερμαῖον, Τορωναῖον, Σιγγιτικόν, Στρυμονικόν. Τὰ δὲ ἄκρα — Ποσείδιον μὲν τὸ μεταξὺ Μαλιακοῦ καὶ Παγασητικοῦ, τὸ δὲ ἐφεξῆς πρὸς βορρᾶν Σηπιάς, εἶτα τὸ ἐν Παλλήνῃ

Episkopatverzeichniss Leo's (Anfang des 10ten Iahrhunderts) rechnet Beröa zur Metropole von Thessalonich (Thessalonica S. 56); woraus geschlossen werden kann, dass B. damals auch politisch zum griechischen Reiche gehörte, also einen Theil der Provinz Thessalonich (Thessalien) bildete, unter welcher Niedermacedonien (zwischen dem Peneios und dem Strymon) im Mittelalter zu verstehen ist (Thessalonica S. 39 ff.). B. wurde kurz vor 904 durch ein Erdbeben stark beschädigt (Kameniata cap. 14), war aber gleichwohl damals eine der bedeutendsten Städte des Landes (Kameniata Cap. 6.). Bald darauf, wie es scheint, fiel es in die Gewalt der übermächtigen Bulgaren, denen es Basilius Bulgaroctonus im Anfange des 11ten Iahrh. wieder entriss (Cedrenus S. 704. ed. Paris.). Seit dem Iahre 1204 gehörte es zum lateinischen Königreich Thessalonich (Henri de Valenciennes S. 227. 250. ed. Buchon), und sein Bischof war (wie früher unter den Griechen) Suffragan des lateinischen Metropoliten von Thessalonich (Innocent. III. epist. XV, 18. ed. Baluz.). Nach dem Ende des lateinischen Kaiserreichs (1261) war es nebst Edessa (Vodina) lange Zeit ein Zankapfel zwischen dem Kral von Serbien, welches damals so weit südlich reichte, und den Paläologen von Byzanz (Cantacuzenus und Nicephorus Gregoras an vielen Stellen). Die Uebergabe der Stadt an die Türken erfolgte im I. der Hedschra 775 (Hadschi-Chalfa S 86.); seitdem ist sie ohne Mauern (Hadschi-Ch. a. a. O.), und gehört zum Sandschak Selanik (Thessalonich). Die Stadt war im Mittelalter sehr fest (Cantacuz. IV, 18., vgl. Nicephorus Gregoras XIII, 5.), und hatte ihren eigenen δοῦξ, oder Commandanten. (Theophylactus, Bulgariae archiepisc. epist. 68. p. 702. ed. Ven.). Die Fruchtbarkeit der Gegend scheint ausgezeichnet zu seyn (Hadschi-Ch. a. a. O.); auch hat

27. Pallene peninsula, cuius isthmo prius Potidaea, nunc Cassandria imposita est, Phlegra olim nominabatur. Eam incolebant fabulosi Gigantes, impia et iniqua gens, quos Hercules sustulit. Habet urbes quatuor: Aphytin, Mendam, Scionem, Sanam.

28. A Potidaea Olynthus .. stadiis distitit.

29. Olynthi navale Mecyberna est in sinu Toronaeo.

30. Prope Olynthum regio cava est, Cantharolethrus ab eventu vocata. Cantharus enim animal, circa eam regionem natus, ubi locum illum attigerit, exanimatur.

31. Post Cassandriam continuo reliqua sequitur ora Toronici sinus maritima usque ad Derrim: est promontorium, Canastraeo oppositum, sinumque efficiens. Contra Derrim versus orientem Athonis sunt promontoria. In medio sinus Singiticus, a vetere ibi urbe eversa, Singo nomine. Post quam Acanthus, in Athonis isthmo sita urbs, Andriorum colonia, e qua etiam sinum Acanthium multi appellant.

32. Contra Canastrum, Pallenae promontorium, Derris est promontorium, prope Portum Surdum; hisque sinus Toronaeus terminatur. Rursus ad ortum Athonis iacet promontorium, quod sinum Singiticum terminat, ut deinceps sint maris Aegaei sinus boream versus, invicem sic dissiti: Maliacus, Pagaseticus, Thermaeus, Toronaeus, Singiticus, Strymonius. Promontoria vero: Posidium, inter Maliacum et Pagaseticum; deinceps ad septentrionem Sepias; hinc in Pallene Canastrum; inde

---

nach Gerlach (a. a. O.) jedes Haus seinen eigenen Brunnen. In der Nähe bricht schöner rother Marmor (Hadschi-Ch. a. a. O.). Neuere Schreibung des Namens: Verre (Henri de Valenciennes S. 227 250.); bei den Griechen und Papst Innozenz III. (Epist. XV, 18. ed. Baluz) Veria; türkisch Karaferja = Schwarz-Verja (Hadschi-Ch. a. a. O.). Entfernung vom Golf von Salonich: 160 Stadien (Nicephorus Gregoras XIII, 8, 3.). Bei starkem Wasserstande konnte man auf dem Haliakmon in einer Entfernung von etwa zwei Stunden mit Kriegsschiffen gegen die Stadt heraufschiffen (Cantacuz. IV, 18.) Den Fluss, an welchem B. liegt, und der in den Haliakmon (Indsche-Kara) mündet, nennt Aelian (Thiergeschichten XV, 1.) Asträus. Ueber das heutige Beröa s. Pouqueville Voy. de la Grece, sec. ed., Vol. I. 143. III. 93 f. Cousinéry I 57. Leake trav. in North. Gr. III 290—293.«

54) Tales veterum notationes minime contemnere fas est. Multum enim in rebus geographicis ad situs locorum definiendos contribuunt; id quod mea mihi lectio librorum Aristotelis, Theophrasti, all. physicorum plus semel persuasit. Cuius rei exemplum laculentum dedi vero in Aegarum loco inveniendo (Via Egnatia comment. I. p. 48).

55) Eam urbem illustravi in Thessalonicensibus p. LV sq 9. 60. Fuit medio aevo non ignobilis, de quo alia dedi in Constantini Porphyrogeniti thematum editione, prolegg.

56) Ita Vaticanus; Palatinus reliquique geographi pleniore forma scribunt Σιγγιτικός. Eamque ipsam exspectabam, coll. forma κόλπος Παγασητικός all. Parui tamen ut Kramerus Vaticano. De Singo urbe videantur Herodotus 7, 122. Ptolemaeus geogr. 3, 13. Plin H. N. 4, 10, 37.

57) Ea urbs ad sinum quidem Singiticum posita fuit, sed portum suum habuit ad sinum Strymonium, quod Thessalonica mea docuit p. 64.

Κάναστρον, εἶτα Λέῤῥις, εἶτα Νυμφαῖον ἐν τῷ Ἄθωνι πρὸς τῷ Σιγγιτικῷ· τὸ δὲ πρὸς τῷ Στρυμονικῷ Ἀκράθως ἄκρον, ὧν μεταξὺ ὁ Ἄθων, οὗ πρὸς ἀνατολὰς ἡ Λῆμνος. Πρὸς δὲ βοῤῥᾶν ἀφορίζει τὸν Στρυμονικὸν κόλπον ἡ Νεάπολις.[58]) P.

33. *Ὅτι Ἄκανθος πόλις ἐν τῷ Σιγγιτικῷ κόλπῳ ἐστὶ παράλιος πλησίον τῆς τοῦ Ξέρξου διώρυχος. Ἔχει δ' ὁ Ἄθων πέντε πόλεις· Δῖον, Κλεωνάς, Θύσσον, Ὀλόφυξον, Ἀκροθώους. Αὕτη δὲ πρὸς τῇ κορυφῇ τοῦ Ἄθωνος κεῖται.*[59]) *Ἔστι δ' ὁ Ἄθων ὄρος μαστοειδές, ὀξύτατον, ὑψηλότατον· οὗ οἱ τὴν κορυφὴν οἰκοῦντες ὁρῶσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πρὸ ὡρῶν τριῶν τῆς ἐν τῇ παραλίᾳ ἀνατολῆς. Καὶ ἔστιν ἀπὸ πόλεως τῆς Ἀκάνθου ὁ περίπλους τῆς χερῤῥονήσου ἕως Σταγείρου, πόλεως τοῦ Ἀριστοτέλους, στάδια ὑ· ἐν ᾗ λιμήν, ὄνομα Κάπρος, καὶ νησίον, ὁμώνυμον τῷ λιμένι. Εἶτα αἱ τοῦ Στρυμόνος ἐκβολαί. Εἶτα Φάγρης, Γαληψός, Ἀπολλωνία·*[60]) *πᾶσαι πόλεις. Εἶτα τὸ Νέστου στόμα, τοῦ διορίζοντος Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, ὡς Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος, ὁ τούτου παῖς, διώριζον ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς χρόνοις. Εἰσὶ δὲ περὶ τὸν Στρυμονικὸν κόλπον πόλεις καὶ ἕτεραι, οἷον Μύρκινος, Ἄργιλος, Δραβῆσκος,*[61]) *Δάτον, ὅπερ καὶ ἀρίστην ἔχει χώραν καὶ εὔκαρπον καὶ ναυπήγια καὶ χρυσοῦ μέταλλα· ἀφ' οὗ καὶ παροιμία Δάτον ἀγαθῶν, ὡς καὶ ἀγαθῶν ἀγαθίδες.* P.

34. *Ἔστι δ' ὁ Ἄθως [ὄρος] ὑψηλὸν καὶ μαστοειδές, ὥστε τοὺς ἐν ταῖς κορυφαῖς ἤδη ἀνίσχοντος ἡλίου κάμνειν ἀροῦντας, ἡνίκα ἀλεκτοροφωνίας ἀρχὴ παρὰ τοῖς τὴν ἀκτὴν οἰκοῦσίν ἐστιν. Ἐν δὲ τῇ ἀκτῇ ταύτῃ Θάμυρις, ὁ Θρᾷξ, ἐβασίλευσε, τῶν αὐτῶν ἐπιτηδευμάτων γεγονώς, ὧν καὶ Ὀρφεύς. Ἐνταῦθα δὲ καὶ διώρυξ δείκνυται ἡ περὶ τὴν Ἄκανθον, καθ' ἣν Ξέρξης τὸν Ἄθω διορύξαι λέγεται, καὶ διαγαγεῖν ἐκ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου διὰ τοῦ ἰσθμοῦ δεξάμενος τὴν θάλασσαν εἰς τὴν διώρυχα. Δημήτριος δ' ὁ Σκήψιος οὐκ οἴεται, πλευσθῆναι τὴν διώρυχα ταύτην. Μέχρι μὲν γὰρ ἱ σταδίων εὔγεων καὶ ὀρυκτὴν εἶναι, διορωρύχθαι δ' ἐπὶ πλάτος πλεθριαῖον· εἶθ' ὑψηλὸν εἶναι πλαταμῶνα, σταδιαῖον σχεδόν τι τὸ μῆκος, ὅσον οὐκ ἐνὸν ἐκλατομηθῆναι δι' ὅ[λου] μέχρι θαλάσσης·*[63]) *εἰ δὲ καὶ μέχρι δεῦρο, οὔ γε καὶ κατὰ βυθοῦ, ὥστε πόρον γενέσθαι πλωτόν· ὅπου Ἀλέξαρ[χ]ον,*

---

58) In Strymonii sinus ambitu variare vides a. Strabonem, s. epitomatores. Palatinus eum sinum inter montem Athonem et Neapolin (prope Cavalam) ponit, Vaticanus (fragm. 34) inter Athonem et Nestum. Anne revera inter Strymonem et Athonem patuit? Non aliter in Hellesponti finibus vetus aevum variavit, coll. Fragm. 56. Neapolin deinceps attingam.

59) I. e. in ea Athonis parte, ubi summus regionis montanae vertex conspicitur, qui meridiem peninsulae tenet, coll. tabula Athonis geographica Ernesti Zachariae (Reise in den Orient in den Iahren 1837, 1838. Heidelbergae 1840). Urbem in medio vel in litore positam puto, non, ut Pomponius Mela 2, 2. Plin. H. N. 4, 10 in vertice, quem minimi spatii esse constat, unius alteriusve aedificii capacem.

60) Hanc Apolloniam ex oriente Strymonis quaero, loco incerto. Fuisse putem inter Neapolin et Nestum Veterum testimonia v. in Via Egnatia comment. II. p 7. Praeter eam duas alias Apollonias Macedonia habuit, alteram in Athonis isthmo, alteram in Mygdonia iuxta Bolben lacum De his adi Thessalonicam p. 63 sq. 238. 240. 278. Viam Egnatiam l. c. p. 7.

Derris; tum Nymphaeum in Athone, iuxta Singiticum; ad sinum Strymonium Acrathos promontorium, inter quae Athos, cui ad ortum Lemnus. Ad septentrionem Neapolis sinum Strymonium terminat.

33. Acanthus urbs in sinu Singico maritima est, prope Xerxis fossam. Athos V urbes habet: Dium, Cleonas, Thyssum, Olophyxum, Acrathoos. Haec Athonis vertici adiacet. Athos mons mammae formam refert, asperrimus, altissimus; eius enim qui verticem habitant, solem orientem tribus horis ante, quam in litore appareat, conspicantur. Est ab urbe Acantho peninsulae in circuitu navigatio ad Stagiram, Aristotelis urbem, stadiorum CCCC. In ea portus, nomine Caprus, portuique cognominata insula exigua. Dein Strymonis ostia; post Phagres, Galepsus, Apollonia, omnes eae urbes; tum os Nesti, Macedoniam Thraciamque dirimentis, quemadmodum Philippus et Alexander, eius filius, suis utramque temporibus diremerunt. Sunt et aliae circa sinum Strymonium urbes, velut Myrcinus, Argilus, Drabescus, Datum, quod agrum optimum et feracissimum habet, naviumque fabricas et auri fodinas. Unde proverbium. *Datum bonorum, ut glomi bonorum.*

34. Est Athos mons celsus, mammae formam referens, ut verticis incolae sole oriente arationem exerceant, quando gallicinii initium est oram habitantibus. In ea ora Thamyris Thrax regnavit, eorundem cum Orpheo studiorum. Ibi fossa ostenditur prope Acanthum, per quam Xerxes, Athonis isthmo perfosso, aquam sinus Strymonii receptam tramisisse fertur. Quamquam Demetrius Scepsius fossam non esse navigatam existimat. Namque ad X stadia isthmum esse humo profunda et fodiendo aptum, et perfossum plethri latitudine. Tum sequi scopulum late patentem fere stadii longitudine, quantum non excidi penitus ad mare possit. Vel si usque eo possit, non tamen per profundum, ut via navigabilis reddatur. Ibi Alexarchum Antipatri filium urbem condidisse Uranopolim, XXX stadiorum ambitu. Eam

61) Argilum attigi in Thessalonicensibus p. 241. Erat Bisaltica, iuxta Strymonem, ex occidente. De ea v. quoque Weissenbornium in libro: Hellen. Beiträge zur griech Alterth. Kunde Ienae 1844. p. 160. not. Myrcinum et Drabescum exposui in Thessal. p. 499. Via Egn. comment. II. p 10. not. Drabescus est hodiernum Dravik, non Drama.

62) Ex his quoque intelligimus, Macedoniam ante Graecorum adventum totam fere Thracicam fuisse, coll. Fragm. 24.

63) Egregiam ut tot alia hanc notitiam librario Vaticano debemus. Iam igitur Xerxis fossa Athonita fabulis eximenda erit. Revera enim ducta fuit, nec tamen ad finem perducta, i. e, ad sinum usque Singiticum (Acanthium), obstante locorum natura. Quare veterum quidam Herodoto non crediderint, incredibile mihi semper visum est. Ergo de alia quoque ibidem fossa, prope Olynthum, dubitare debebant, coll. fragmento 25. Quid? quod intermedius quoque isthmus, Toronaicus, forsan perfossus fuit, ut Athonis et Pallenae; quod navigationem mirifice juvare debebat. Sunt enim tria illa Macedoniae promontoria saevis procellis infestata, magnasque proficiscentibus moras nectunt. Quid vero πλαταμῶν significet, id exposui in Thessalonicensibus p. 87. 88. Est rupes superficiei spatiosae.

τὸν Ἀντιπάτρου, πόλιν ὑποδείμασθαι τὴν Οὐρανόπολιν,[64]) λ' σταδίων τὸν κύκλον ἔχουσαν. Ὤικησαν δὲ τὴν χερρόνησον ταύτην τῶν ἐκ Λήμνου Πελασγῶν τινες, εἰς πέντε διῃρημένοι πολίσματα· Κλεωνάς, Ὀλόφυξον, Ἀκροθώους, [Δῖον, Θύσσον].[65]) Μετὰ δὲ Ἄθω ὁ Στρυμονικὸς κόλπος μέχρι Νέστου τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ἀφορίζοντος τὴν κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον Μακεδονίαν.[66]) Εἰς μέντοι τἀκριβὲς ἄκρα τίς ἐστιν, ἡ ποιοῦσα τὸν κόλπον πρὸς τὸν Ἄθω, πόλιν ἐσχηκυῖα τὴν Ἀπολλωνίαν.[67]) Ἐν δὲ κόλπῳ πρώτη μετὰ τὸν Ἀκανθίων λιμένα Στάγειρα ἔρημος, καὶ αὐτὴ τῶν Χαλκιδικῶν, Ἀριστοτέλους πατρίς, καὶ λιμὴν αὐτῆς Κάπρος, καὶ νησίον ὁμώνυμον τούτῳ.[68]) Εἶθ' ὁ Στρυμών, καὶ ὁ ἀνάπλους εἰς Ἀμφίπολιν κ' σταδίων. Ἔστι δ' Ἀθηναίων κτίσμα, ἐν τῷ τόπῳ ἱδρυμένον τούτῳ, ὃς καλεῖται Ἐννέα ὁδοί. Εἶτα Γαληψὸς καὶ Ἀπολλωνία, κατεσκαμμέναι ὑπὸ Φιλίππου.[69]) V.

35. Ἀπὸ Πηνειοῦ φησιν εἰς Πύδναν σταδίους ρκ. Παρὰ δὲ τὴν παραλίαν τοῦ Στρυμόνος καὶ Δατηνῶν πόλις Νεάπολις,[70]) καὶ αὐτὸ τὸ Δάτον, εὔκαρπα πεδία καὶ λίμνην[71]) καὶ ποταμοὺς καὶ ναυπήγια καὶ χρυσεῖα λυσιτελῆ ἔχον· ἀφ' οὗ καὶ παροιμιάζονται Δάτον ἀγαθῶν, ὡς καὶ ἀγαθῶν ἀγαθίδας. Ἔστι δ' ἡ χώρα ἡ πρὸς τὸ Στρυμόνος πέραν ἡ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς περὶ Δάτον τόποις Ὀδομάντεις καὶ Ἠδωνοὶ καὶ Βισάλται,[72]) οἳ

---

64) De Uranopoli ita Plinius H. N. 4, 10.: *Oppidum in cacumine fuit Acrothon* (l. *Acroathon*); *nunc sunt Uranopolis, Palaeotrium, Thyssus, Cleonae, Apollonia, cuius incolae Macrobii cognominantur.* Ex his Apolloniam non in Atho quaerenda, sed in isthmo. Num Uranopolin in Atho ponat Plinius, necne, id ambiguum est. Strabo extra ponit. Ex nominis etymo ne falsa concludamus. Quod idem de urbe Acratho valet, quam in ipso vertice Plinius collocat cum Pomponio Mela 2, 2. Neque enim ipsum cacumen multorum aedificiorum capax esse videtur. Estque immensa saxorum strue contectum, coll. Grisebachio l. c. vol. I. p. 316. De Alexarcho, urbis conditore, adi quoque Athenaeum 3, 54.

65) Ultima e Palatino cett. recte Kramerus restituit.

66) Macedonia primo aevo finem orientalem habuit Axium; postea Strymonem; postremo Nestum.

67) Verba Strabonis satis obscura esse videntur. Eorum sensus erit: finem sinus Strymonii occidentalem Athonis efficit peninsula. De finibus eius orientalibus varia apud veteres tradita fuisse, supra monui not. 58. Iam si Strabo dicit ἐσχηκυῖα, hinc Apolloniam ipsius aevo iam non extitisse consequitur, ut nec Stagiram. Alio tamen nomine, Hierissi (Erissi), posthac revivixit, coll. Thessalonica p. 63.

68) Stagirae parvaeque insulae situm nuper exposuit Weissenbornius l. c. p. 159.

69) Utramque urbem iis XXXII annumero, quas Philippus in Chalcidica evertisse fertur, coll. Via Egnatia comment II. p. 39—44., ubi explanavi dictionem τὰ ἐπὶ Θρᾴκης.

70) Repeto, quae anno 1839 scripsi (Pauly, Realencyclopädie cett. Vol. I. p. 915): »Athos (Ἄθος, nebst andern orthographischen Formen, über welche Tzschukke zum Pompon. Mela II, 2, 10. nachzusehen ist), der östlichste und höchste der Bergrücken, durch welche die macedonische Halbinsel Chalcidice in das ägäische Meer eindringt; auch Acte genannt. Die Länge gibt Plinius (H. N. IV, 17 = 10) zu 75 M. P., die Peripherie zu 150,000 M. P. an. Nach Herod. VII, 22. (Thucyd. IV., 109. Plin. a. a. O. Strabo Epit. libri VII. fin.) enthielt dieser Landstrich fünf Städte: Dion, Olophyxos, Akrothoon, Thyssos, Kleonä; womit jetzt hauptsächlich zu vergl. ist Leake Trav. in North. Gr. III. 114—142. Aelteste Bewohner: einige Co-

peninsulam Pelasgorum Lemniorum quidam habitabant, divisi in oppidula quinque: Cleonas, Olophyxum, Acrothoos, Dium, Thyssum. Post Athonem sinus Strymonius usque ad Nestum fluvium, quo Philippi Alexandrique Macedonia terminatur. Diligentius tamen si rem significaveris, est quoddam promontorium, sinum ad Atho usque efficiens, cum urbe Apollonia. In sinu prima post Acanthiorum portum Stagira deserta, et ipsa Chalcidicarum, Aristotelis patria, eiusque portus Caper, cognominata insula exigua. Tum Strymon, amne adverso ad Amphipolin usque stadiis XX navigatus. Est Atheniensium colonia, eo loco condita, qui dicitur *Septem Viae.* Hinc a Philippo eversae Galepsus et Apollonia.

35. A Peneo Pydnam stadia CXX esse dicit. In maritima Strymonis ora Datenorum urbs est Neapolis, ipsumque Datum, cuius arva frugifera, portus, fluvii, navium fabricae et auri fodinae quaestuosae: unde proverbio ferunt *Datum bonorum, ut glonnos bonorum.* Regionem ipsam, ultra Strymonem, et quidem maritimam et Datenam, Odomantes habent et Edoni Bisaltaeque, tum indigenae, tum e Macedonia

---

lonisten von Chalcis auf Euböa; sodann meist Thrazier (Edoner, Bisaltier, Krestonäer); Pelasger (Thucyd. a. a. O.), diese in den Niederungen, wie anderwärts (*ima* bei Pomp. Mela) wohnend. Zur Naturgeschichte dieses reizenden Berglandes ist ausser Tzschukke zum Pomp. Mela (a. a. O.) hauptsächlich zu vergleichen: Nicephorus Gregoras in der byzant. Gesch. XIV, 7. und dort die Anm. von Boivin. Den Hals, welcher den Athos mit dem chalcidischen Festlande verbindet, liess Xerxes auf seinem Zuge gegen Griechenland durchstechen (Herodot. VII, 23 ff.); was Cousinery (Voyage dans la Macédoine II, 133 ff.) irrig bezweifelt. Ueber das Letztere s. Leake a. a. O (III. 133 ff.), nebst Tzschukke zu Pomp. Mela a. a. O. Zur Geschichte des Berges s. ausser meiner Thessalonica S. 93. u. a. a. O. besonders: Braconier Mém. pour servir à l'histoire du mont Athos (ungedruckt, auf d. k. Biblioth. zu Paris. Vgl. Pouqueville Voyage. Ed. 2. Vol. I. préf. p. X. not.). Ioh. Comnenus, Arzt aus dem 17ten Iahrh., in der Beschreibung des Berges Athos (bei Montfaucon in der Palaeogr. Gramm. S. 433 ff.). Hunt bei Walpole in Memoirs relating to European and Asiatic Turkey. Lond. 1817. S. 198—231. Sibthorp bei Walpole in Travels in various Countries of the east. Lond. 1820. S. 38—41.« His addantur: E. Zachariae, Reise in den Orient in den Iahren 1837. und 1838. Mit einer Charte des Berges Athos. Heidelb. 1840. p. 212—275. Ubi (p. 219) vir clarissimus de Xerxe, fossae illius auctore, nulla ratione reddita, dubitat Grisebach, Reise durch Rumelien . . T. I. p. 227—345. T. II. p. 4—10., qui fossores canalis locorum adeo natura adiutos esse monstrat. Postremo maximi momenti ea sunt, quae de monte Atho (Sancto) Anonymus Augustanus exposuit in Allg. Zeitung a. 1843. non uno tantum loco, ubi de fossa Persarum dubitari posse recte negatur.

71) Neapolin Datenorum agri urbem fuisse, ex hoc maxime fragmento iam nunc clarius cognoscitur. Ea videtur prisco tempore opulentissima fuisse, quod mihi pridem verisimile visum ex optimae notae portu Egi de situ urbis aegre definiendo in Via Egnatia comment. II p. 12—17. Hodierna Cavála, Byzantinorum Christopolis (non Chrysopolis, quae longe alia), ibidem fere sita, est Acontisma itinerariorum. De Neapoli v. Weissenbornium l. c. p. 145.

72) Vaticanus λίμνην. Quid vero λίμνην? Strabo non interiora spectat, sed terram litora-

τε αὐτόχθονες καὶ οἱ ἐκ Μακεδονίας διαβάντες, ἐν οἷς Ῥῆσος ἐβασίλευσεν.[73]) Ὑπὲρ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως Βισάλται καὶ μέχρι πόλεως Ἡρακλείας,[74]) ἔχοντες αὐλῶνα εὔκαρπον, ὃν διαῤῥεῖ ὁ Στρυμών, ὡρμημένος ἐκ τῶν περὶ Ῥοδόπην Ἀγριάνων,[75]) οἷς παράκειται τῆς Μακεδονίας ἡ Παρορβηλία, ἐν μεσογαίᾳ ἔχουσα κατὰ τὸν αὐλῶνα τὸν ἀπὸ Εἰδομένης Καλλίπολιν, Ὀρθόπολιν, Φιλιππούπολιν, Γαρησκόν.[76]) Ἐν δὲ τοῖς Βισάλταις ἀνὰ ποταμὸν ἰόντι τὸν Στρυμόνα καὶ ἡ Βέργη ἵδρυται κώμη, ἀπέχουσα Ἀμφιπόλεως περὶ σ' σταδίους. Ἐπὶ δὲ ἄρκτους ἰόντι ἀπὸ Ἡρακλείας καὶ τὰ στενά, δι' ὧν ὁ Στρυμὼν φέρεται, δεξιὸν ἔχοντι τὸν ποταμόν. Ἐκ μὲν τῶν εὐωνύμων ἐστὶν ἡ Παιονία, καὶ τὰ περὶ τὸν Δόβηρον, καὶ τὴν Ῥοδόπην, καὶ τὸν Αἷμον ὄρος· ἐν δεξιᾷ δὲ [τὰ] περὶ τὸν Αἷμον.[77]) Ἐντὸς δὲ τοῦ Στρυμόνος πρὸς αὐτῷ μὲν τῷ ποταμῷ ἡ Σκοτοῦσσά ἐστι, πρὸς δὲ τῇ λίμνῃ τῇ Βόλβῃ Ἀρέθουσα.[78]) Καὶ δὴ καὶ

---

lem. Et commodasitus enumerantur, quo vix palus facit. Ergo λιμένα lege, quod portui Neapoleos (Eski-Caválae) bene respondet. Voxque λιμένα per breviloquentiam duce contextu bonum portum significat, quod de isto plane portu valet, coll. Consinéry, Voyage Vol. II. p. 116 sqq. — De Philipporum palude parva (siquidem omnino est) vix erit quod cogitabis, coll. Via Egnatia commentat II. p. 12. — Dati sedes in obscuro est, quaerenda vero iuxta mare, non intus Hunc locum veteres quidam male cum Crenidibus confuderunt, ut Crenidas cum Philippis (Weissenborn l. c. p. 144. not. 32). Erant loca vicina, non tamen eadem, immo tria, de quibus v. Nos in seqq. — Flumina quoque non satis nota sunt; quae Strabonis culpa fuerit, vel epitomatorum. Poteris de Angista (Andschista) et Zygacta cogitare, qui ex oriente in lacum Cercinitidem illabuntur (Thessalonica p. 245. Via Egn. comment II. p. 11.) Cum eorum alterutro eundem esse puto Mavropotamum Arabis Edrisii, quod exposui in mea Constantini Porphyrogeniti thematum editione, prolegg. Panax fluvius, quem e tenebris literarum Byzantinarum primus ego in lucem protraxi (Thessalonica p. 498.), novae Pieriae est, ut Philipporum ager; neque tamen in lacum Cercinitidem influit, sed in mare, coll. tabb. Turciae geographicis. Nomen eius novitium nondum inveni.

73) »Bisaltia, thrazisch-macedonische Landschaft, zwischen Krestonika (westlich) und dem Cercinesee mit dem Strymon (östlich). S. Herodot. VII, 115. und dort Bähr. Dorthin gehörte Cerdylion (Thucyd. V. 6—10.). Ebenso Argilos, griechische Anlage (Herodot a. a. O.); woraus Ptol. (III, 13.) zu verbessern ist, welcher ausser Euporia, Kalliterä, Ossa und Berta (Berga?) auch Arolos (Ἄρωλος) bisaltisch nennt, wofür wohl Ἄργιλος zu lesen seyn wird; wenn anders nicht, in Folge der Sitte der macedonischen Könige, die alten Landeseinwohner (thrazischen, päonischen, griechischen Stammes) beliebig zu versetzen, Aloros (Ἄλωρος) vorzuziehen seyn wird, was auch am Golf von Therma vorkommt. Das Land stand, um Xerxes Feldzug, mit Krestonika unter einem thrazischen Fürsten (Herod. VIII, 115.), der von Macedonien unabhängig gewesen seyn muss, da er es mit den Griechen hielt; die Macedonier aber mit den Persern (Herod. a. a. O.). Um die Zeit des peloponnesischen Krieges war es, wie Krestonika und Anthemus, macedonisch (Thucyd. II, 99.). Bisaltia und Krestonika waren die Haupttheile Mygdoniens (Thessalonica S. 234—242.), nicht Anthemus (Thessalonica S. 254 ff.); doch muss von diesen mygdonischen Thraziern früh ein Theil in Anthemus (südlich von Therma) in der Nähe von Pallene (in Krusis) sich niedergelassen haben, da die ältern Sagen bei Stephanus (unter Κρουσις) den Kruseus einen Sohn des Mygdon, Krusis einen Theil Mygdoniens, Krusis sogar Edonisch nennen. Diese Bisaltier sind also die neben Pallene wohnenden Bisaltier Konon's (Photius Cod. 186.). Auch am Athos wohn-

transgressi, quorum rex Rhesus fuerat. Intus, post Amphipolin, Bisaltae sedent ad Heracleam usque urbem, fertilem convallem colentes, quam Strymon permeat, ortus ex Agrianibus Rhodopae, quibus adiacet Parorbelia Macedoniae, in mediterraneis, scilicet in convalle, quae ab Idomene initium capit, Orthopolim, Philippopolim, Garescum habens. In Bisaltis, ubi adverso Strymone proficisceris, Berga pagus condita est, distans ab Amphipoli stadiis circiter ducentis. E borea ultra Heracleam angustiae sunt, per quas Strymon fertur, a dextra. A sinistra est Paeonia, quaeque circa Doberum sunt et Rhodopen cum Haemo; a dextra Haemus. Circa Strymonem, ad ipsum flumen, Scotussa est: iuxta Bolben paludem Arethusa. Paludis accolae Mygdones potissimum vocantur. Neque solus Axius e Paeonibus cur-

---

ten einige (Thucyd. IV, 109.). Der bisaltische Fluss (Stephanus unter *Βισάλτης*) wird die Mündung der Bolbe in die Strymon. See seyn, d.h. der Rechius des Procopius (Thessalonica S. 272 f.). Dass diese Thrazier auch die Götter verehrten, welche die Griechen Helios und Gäa nannten, geht aus Stephanus (unter *Βισαλτία*) hervor.« Pauly, Realencyclop. s. v.

74) Iam igitur patriam Rhesi, Thracis, Troianorum socii, cognitam habemus. Quaerenda est ex oriente Strymonis, prope hunc ipsum.

75) Significatur Heraclea Sintica, ultra Amphipolin, e septentrione, in faucibus Strymoniis sita, quas exposui in Thessalonica p. 247. 297. Eritne hodiernum Melnik, an Demirhissar?

76) Hinc Agrianas circa Strymonis fontes quaeres, ubi Iustiniana prima (Giustendil, Köstendil), coll. Hadschi-Chalfa in Rumelia et Bosnia p. 87. De urbe Melnik (Turcarum Menlik) adi eundem p. 89

77) Orbiliam (Orbeliam) cum Garisco (Garesco) e Ptolemaeo noramus geogr. 3, 13., coll. nota Nostra 41. Eam igitur Strabo Parorbeliam dicit. Quaerenda videtur post initium Strymonis et in medio eius cursu, ut fere significetur regio montana inter fluvios Struma (Strymonem), Egridere (qui ob oriente in superiorem Vardarium influit), Strumitza, quae ex occidente et borea Strumam petit, nomenque suum inde habet, quia est Strymone minor (minor Strymon). Vallis a Strabone memorata ad Strumitzam flumen pertinere videtur, cuius initio arx olim munitissima eiusdem nominis (Hadschi-Chalfa l. c. p. 90 sq.). Strumitzam pridem illustravi in Thessalonicensibus p. 294. 297. — Dein si Strabo dicit *ἀπὸ Εἰδομένης*, ea verba sic equidem intelligere mihi videor, ut Idomene initio vallis quaerenda sit, inferius ibidem reliquae urbes. Quid vero mirificum illud *Φιλίππόπολις*? Philippopolin Hebri (Maritzae) non significari, pronum est. An vero Philippi, quam urbem nonnunquam Philippopolin quoque dictam esse constat? Id quod exposui in Constantino Porphyrogenito, prolegg. Verum Philippis Pangaeum mons imminuit, non Orbelus.

78) Straboniana difficultatibus scatent. Quaerendum primo, utrum Strabo, haec omnia narrans, e borea meridiem versus oculos direxerit, an meridiem versus e borea. Quorum utrumlibet statuas, tenebras equidem disiicere nondum valui Prius tamen placet ob verba *ἀνὰ ποταμὸν ἰόντι .. ἐπὶ δὲ ἄρκτον ἰόντι*. Iam si verba sic iunges: *Δεξιὸν ἔχοντι τὸν ποταμὸν, ἐκ μὲν τῶν εὐωνύμων κ τ.λ.*, quemnam sensum vel sic invenies? Equidem nullum. Dicam, quod sentio, suadente rerum natura. Ex parte Strymonis orientali Haemus cum Rhodope quaerendus est, e parte occidentali Paeonia cum Dobero. Quid vero scriptor sibi voluit, Haemum bis ponens, e sinistra et e dextra? Paeoniam autem Strymone terminari ab oriente, supra dixit. Strymonis angustias modo illustravi.

μάλιστα λέγονται Μυγδόνες οἱ περὶ τὴν λίμνην. Οὐ μόνον δ' ὁ Ἀξιὸς ἐκ Παιόνων ἔχει τὴν ῥύσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ Στρυμών. Ἐξ Ἀγριάνων γὰρ διὰ Μαίδων καὶ Σιντῶν εἰς τὰ μεταξὺ Βισαλτῶν καὶ Ὀδομάντων ἐκπίπτει.[79]) V.

36. Ὅτι ὁ Στρυμὼν ποταμὸς ἄρχεται ἐκ τῶν περὶ τὴν Ῥοδόπην Ἀγριάνων. P.

37. Τοὺς δὲ Παίονας οἱ μὲν ἀποίκους Φρυγῶν, οἱ δ' ἀρχηγέτας ἀποφαίνουσι, καὶ τὴν Παιονίαν μέχρι Πελαγονίας καὶ Πιερίας ἐκτετάσθαι φασί.[80]) Καλεῖσθαι δὲ πρότερον Ὀρεστίαν τὴν Πελαγονίαν·[81]) τὸν δὲ Ἀστεροπαῖον, ἕνα τῶν ἐκ Παιονίας στρατευσάντων ἐπ' Ἴλιον ἡγεμόνων, οὐκ ἀπεικότως υἱὸν λέγεσθαι Πηλεγόνος, καὶ αὐτοὺς τοὺς Παίονας καλεῖσθαι Πελαγόνας. V.

38. Ὅτι ὁ παρ' Ὁμήρῳ Ἀστεροπαῖος, υἱὸς Πηλεγόνος, ἐκ Παιονίας ὢν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἱστορεῖται· διὸ καὶ Πηλεγόνος υἱός. Οἱ γὰρ Παίονες Πελαγόνες ἐκαλοῦντο.[82]) P.

39. Ἐπεὶ δὲ ὁ παιανισμὸς τῶν Θρᾳκῶν τιτανισμὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεται κατὰ μίμησιν τῆς ἐν παιᾶσι φωνῆς, καὶ οἱ Τιτᾶνες ἐκλήθησαν Πελαγόνες.[83]) V.

40. Ὅτι καὶ πάλαι καὶ νῦν οἱ Παίονες φαίνονται πολλὴν τῆς νῦν Μακεδονίας κατεσχηκότες, ὡς καὶ Πέρινθον πολιορκῆσαι, καὶ Κρηστωνίαν καὶ Μυγδονίδα πᾶσαν καὶ τὴν Ἀγριάνων μέχρι Παγγαίου ὑπ' αὐτοῖς γενέσθαι.[84]) Τῆς δ' ἐντῷ Στρυμονικῷ κόλπῳ παραλίας τῆς ἀπὸ [Γα]ληψοῦ μέχρι Νέστου ὑπέρκεινται οἱ [Φίλιπποι] καὶ τὰ περὶ Φιλίππους. Οἱ δὲ Φίλιπποι Κρηνίδες ἐκαλοῦντο πρότερον, κατοικία μικρά. Ηὐξήθη δὲ μετὰ τὴν περὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἧτταν.[85]) V.

---

79) »Stadt in Macedonien, zwischen Amphipolis und dem Bolbe-See, nach Steph. Byz. in Thrazien, was dasselbe ist, da das Land zwischen Axius und Strymon früher thrazisch war; nach Ptol. (geogr. III, 13.) in Amphaxitis, was nur so verstanden werden kann, dass eine Kolonie vom untern Axius (Amphaxia) dorthin verpflanzt worden war (s. die Analogie von Bottiäa, Pieria u. s. w.): oder ist bei Ptol. Ἀμφακτίας zu lesen (in der Nähe der Acte, d. h. des Berglandes des Athos). Die Stadt lag in Bisaltia, einem Theile Mygdoniens (s. m. Thessalonica S. 241.). Dass diese Stadt altgriechische Colonie war, sagt Skylax c. 67., vielleicht von den Chalcidiern Euböa's gestiftet, die auch dort Anlagen hatten. Ob sie mit dem thrazischen Bromiskus jener Gegend identisch sei (dort das Grab des Euripides, Ammianus Marc. XXVII, 4 Itin. Hierosol. S. 604.), ist nicht entschieden. S. übrigens Mannert VII. 469. Leake Travels in North. Gr. III. 170 f. 460. Ich vermuthe, dass später aus einem der beiden Orte der feste Platz Rentina entstand, worüber m. Thessalonica S. 68. nachzusehen ist.» Pauly, Real-Encycl. Vol. I. p. 712.

80) Mädos ex occidente Strymonis quaero, Sintas ex oriente; similiter (eodem ordine) Bisaltas et Odomantas.

81) De Phrygibus ex Europa in Asiam delatis, non ex Asia in Europam (quod non credo), v. notam Nostram 51. Eodemque spectant Paeones, Thraces, all., prisco tempore e Macedonia in Asiam profecti, scilicet socii Troianorum. Etenim Europae habitatores bellicosi nullo non tempore, terrarum natura suoque ingenio moti, Asiae occidentalis opes magis appetere debebant, quam Asiani Europam. Quod idem observavi in historia magnae peninsulae Illyricianae, cuius omnes incolae, Graecis non exclusis, ab occidente versus orientem tendebant, quod secus in hominibus orientalibus. Ipsa vero Strabonis verba prophetia sive oraculo mihi obscuriora sunt. Quid enim Pelagoniae et Pieriae revera commune? Significaturne

sum habet, verum etiam Strymon. Ex Agrianibus enim ortus, per Maedos et Sintas latus, inter Bisaltas et Odomantas egreditur.

36. Strymon fluvius ex Agrianibus circa Rhodopen habitantibus initium habet.

37. Paeonas alii Phrygum colonos, alii conditores statuunt, Paeoniamque ad Pieriam usque extendi aiunt. Pelagoniam prius Orestiam dictam; atque Asteropaeum, e ducibus a Paeonia Troiam profectis, haud inepte Pelegonis filium nominari, ipsosque Paeonas dici Pelagonas.

38. Homero memoratus Asteropaeus, Pelegonis filius, e Paeonia Macedoniae oriundus fertur; unde et Pelegonis filius. Paeones enim Pelagones appellabantur.

39. Thracum paeanismus quum a Graecis titanismus dicatur ob imitationem soni paeanum, ideo Titanes vocabantur Pelagones.

40. Olim, ut nunc, magnam hodiernae Macedoniae partem Paeonas obtinuisse patet, ita ut Perinthum oppugnarent, et Crestoniam omnemque Mygdoniam cum terra Agrianum usque ad Pangaeum sui iuris facerent. Strymonii sinus litori, a Galepso ad Nestum, Philippi imminent agerque Philipporum. Philippi prius Crenides vocabantur, locus exiguus. Augebantur post Bruti Cassiique cladem.

---

vetus Pieria, Olympi scilicet, de qua v. notam 50. An nova Pieria, apud Bisaltas et Odomantas, e Strymonis oriente, inter hunc ipsum et Philippos? Nam haec quoque urbs novae Pieriae fuit? Dein ad Pelagoniam usque Paeoniam procurrisse, cum Strabone non addubito; immo Pelagoniam (urbem, sc. Heracleam) Paeonum metropolin antiquitus fuisse coniicio. Verum Byzantinis epitomatoribus alia Pelagonia, sc. medii aevi, obversari potuit, iuxta Castoriam cum Haliacmone, quam illustravi in Thessalonicensibus p. 291. Posterius nunc mihi arridet, contextu suadente. Strabo non aliam Pieriam norat, quam pristini sensus, i. e. Olympenam. Ergo Paeonas (tirpe Illyrios puto) Haliamonem quoque tetigisse puto e meridie.

82) Hanc equidem Pelagoniae Orestida pro nomine geographico, non gentilitio, habendam esse existimo. Quot enim alias Orestidas habemus! De quibus v. Nostrum Constantinum Porphyrogenitum, prolegg. p. XXVI. not.

83) Quae fragmentis 37. 39. de Paeonibus narrantur, iis optime firmatur, quod nota 81. dixi de Heraclea (Pelagonia) Paeonum metropoli.

84) An talia de Paeanismo et Titanismo veterum quis narravit in suis paeanibus, e. g. Pindarus?

85) Ad Pangaeum usque montem Paeonas prisco tempore progressos narrat, i. e. in regionem Philippopolitanam, ad Strymonis fontes; item ad Thessalonicam usque: quod ultimum e Crestonia cognoscitur, supra Thessalonicam posita, et Mygdonia. Perinthus autem fere sonat fabulose. Ea enim Propontidi apposita fuit. Ergo pro *Πέρινθον* quidam legent *Πέλλαν*. Nec tamen vel hoc placet, obstante contextu. Indexque Iliadis nauticus, quem habet liber secundus, verae historiae speciem faciemque non minus mihi semper prae se ferre visus fuit, quam alius Graecorum liber. Ergo mythico tempore Paeonas adeo Hellespontum hostiliter petere potuisse, quis negabit? De Macedonum vero obsidione Perinthi nota sunt omnia.

86) Concludi ex his posse videtur, Galepsum Strymoni infimo, iuxta ostia, maxime vicinam fuisse, non aliam urbem. Philippos post pugnam Philippensem auctos e Strabone iam cognoscimus. Cuius beneficii auctores Romani, deducta colonia, coll. libris numismaticis. Situm urbis exponere memini in Via Egnatia comment. II. p. 10 sq. Adde

41. Ὅτι οἱ νῦν Φίλιπποι πόλις Κρηνίδες ἐκαλοῦντο τὸ παλαιόν. P.

42. Πρόκεινται δὲ τῆς παραλίας ταύτης δύο νῆσοι, Λῆμνος καὶ Θάσος. Μετὰ δὲ τὸν εἰς [Θάσον πορθμὸν][85b]) Ἄβδηρα, καὶ τὰ περὶ Ἀβδήρου μυθευόμενα. Ὤικησαν δ' αὐτὴν Βίστονες Θρᾶκες, ὧν Διομήδης ἦρχεν.[86]) Οὐ μένει δ' ὁ Νέστος ἐπὶ ταὐτοῦ ῥείθρου διὰ παντός, ἀλλὰ κατακλύζει τὴν χώραν πολλάκις.[87]) Εἶτα Δικαία πόλις ἐν Ἰωλκῷ[88]) κειμένη, καὶ λιμήν· ὑπέρκειται δὲ τούτων ἡ Βιστονὶς λίμνη,[89]) κύκλον ἔχουσα ὅσον διακοσίων σταδίων. Φασὶ δέ, τοῦ πεδίου κοίλου παντάπασιν ὄντος καὶ ταπεινοτέρου τῆς θαλάττης, ἱπποκρατούμενον τὸν Ἡρακλέα, ἡνίκα ἦλθεν ἐπὶ τὰς τοῦ Διομήδους ἵππους, διορύξαι τὴν ἠϊόνα, καὶ τὴν θάλατταν ἐπαφέντα τῷ πεδίῳ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων. Δείκνυται δὲ καὶ τὸ βασίλειον Διομήδους, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος καλούμενον [Καρ]τερὰ κώμη διὰ τὴν ἐρημότητα.[90]) Μετὰ δὲ τὴν ἀνὰ μέσον λίμνην Ξάνθεια,[91]) Μαρώνεια[92]) καὶ Ἴσμαρος, αἱ τῶν Κικόνων πόλεις.

Weissenbornium l. c. p. 145. not. 32. Postremo Crenidas et Philippos a veteribus confundi vides, sc. ut vicinas urbes, e quarum altera incolae in alteram translati fuerant. Revera autem differebant, coll. Theophrasto de causis plantarum 5, 14, 5. 6. ed. Schneider. (Via Egnatia, comment. II. p. 11). Similem veterum indiligentiam tum alibi notavi, tum in Dyrrachii situ.

85b) Vaticani lacunam sic complet Kramerus. Cogitaveram, paucula abesse de faucibus quibusdam, maximopere Christopolitanis (Caválae), quas exposui in Via Egnatia comment. II. p. 13 sqq. Verum Straboniana narratio peripli speciem tum alias prae se fert, tum hoc maxime loco, ac deinde. unde Krameri medela improbari vix poterit.

86) Abdera orae Nesti sinistrae, ubi fere in mare exit, apposita fuit. Medio aevo utcunque duravit. Polystasio nomine, aliquoties memorata scriptoribus Byzantinis (Via Egnatia comment. II. p. 49 all.). Iam etiam Thracis Diomedis sedem ne alius quam antea cognitam habemus, quamquam Stabula (Stabulum) Diomedis ibidem locorum non omisere itineraria Romanorum, coll. Via Egnatia l. c. p. 21. Pomponiusque Mela (2, 2, 8. 9) turrim Diomedis suo aevo durasse refert, coll. ibi Tzschu kk (III, 2, 133). »Bistones, *Βίστονες* und *Βίστωνες* (Steph. Byz. unter *Βιστονία*), thrazisches Volk am ägäischen Meer, um Abdera (Plin. H. N. IV, 11, 18.) und Dicäa (Strabo VII. S. 331.), am gleichnamigen grossen Landsee. Durch ihr Land ging der Zug des Xerxes (Herod. VII. 110.), nach welcher Stelle sie westlich von den Ciconen wohnten. Sie reichten bis an den Nestus (Nesto), da die Mythe bei Stephanus (unter *Βιστονία*) ihre Stadt (Land) zu einer Tochter der Kalirrhoë macht, welche des Nestus Tochter war Ueber ihre Verwandtschaft mit den westlicher wohnenden Odomanten und Edonern, sogar auch mit den nichtthrazischen Päonen, s. Steph. u. d. W.; was aus den Eroberungen der ältern macedonischen Könige erklärt werden muss, welche bei der Erweiterung ihres Gebietes die alten Stämme allmählig von Westen nach Osten drängten, wie zuvor schon die griech. Colonien sie vom Meere zum Theil nach dem Binnenlande gedrängt hatten Sie erscheinen noch unter den Römern (Plin. H. N. IV, 11, 18.); sind also nicht, wie Mannert (VII 39.) meint, schon unter den Griechen und Macedoniern verschwunden. Ihre Gegend ist das Vaterland des Orpheus (Claudianus Proserp. II. praef. 8.) und der Mythe von der Prokne (Seneca Agam. 673.); wenn anders nicht dort und sonst oft bei den röm Dichtern ihr Name überhaupt für thrazisch gilt, was aber jedenfalls für die Tüchtigkeit dieses Stammes zeugt Dagegen die Mythe von den menschenfressenden Pferden des Diomedes gehört ihnen (Plin. H. N. a. a. O.). Eine alte Stadt dieser Thrazier war Tirida (Plin. a. a. O.), woraus vielleicht Bistonia. *πόλις Θρᾴκης* bei Steph., erklärt werden

41. Hodierna Philipporum urbs Crenides olim vocabatur.

42. Huic orae duae insulae praetenduntur, Lemnus et Thasus. Post Thasi fretum Abdera, quaeque de Abdero fabulantur. Incolae fuere Bistones Thraces, quibus Diomedes imperabat. Nestus eundem alveum non semper tenet, sed agrum saepius inundat. Tum Dicaea urbs in sinu sita, et portus; iis palus superiacet, ambitu stadiorum fere ducentorum. Ferunt autem, quum regio admodum cava sit marique humilior, Herculem, equitatu valentem, quum equas Diomedis peteret, litore perfosso marique immisso, hostium superiorem evasisse. Ostenditur quoque Diomedis regia, ab eventu dicta Pagus Asper ob firmitatem. Post paludem, in mediterraneis sitam, Xanthea, Maronea et Ismarus, Ciconum urbes. Nunc Ismara

---

kann; obwohl bei diesem interpolirten Schriftsteller πόλις, wie sonst so oft, auch Landschaft bedeuten kann. Griechische Colonien auf ihrer Küste: Dicäa, Ismaron, Parthenion, Phalesina, Maronea (Plin und Strabo a. a. O.). Diesem Küstenstriche, wie dem folgenden (bis zu den Dardanellen), müssen die von dem Macedonier Philipp I. zerstörten 32 chalcidischen Städte (Demosth. Philipp. III. p. 106. Bekk.) grossentheils angewiesen werden, da Chalcidice (im gemeinen geograph. Sprachgebrauche) nie 32 Städte besass; Appian dagegen (B. C. IV, 102) die von Philipp zerstörten Städte um die untere Maritza (Hebrus) setzt. Denn auch hier sassen chalcidische Colonien (App. a. a. O.); was dem fürstlichen Geschichtschreiber Kantakuzenus, welchen Wasse (ad Thucyd. IV, 79.) nicht verstand, wohl bekannt war (m. s. das Register in der Bonner Ausg.). Hiernach erweitert sich zugleich der geographische Begriff des τὰ ἐπὶ Θράκης; was man bisher auf den Küstenstrich zwischen Kassandria und Amphipolis beschränkt hat. Götterkult der Bistonier: Mars (Steph. u. d. w. Bistonia), Minerva (Ovid. Ibis 379.).«

87) Haec diu ante Theophrastus narraverat, quem laudavi l. c.

88) Ἰολκῷ Vaticanus, sine sensu. Kramero αἰγιαλῷ placebat. Iam vero Schneidewini (Ephemer. Gotting. 1844 Febr.) sententiam amplectitur, legentis κόλπῳ. Ea pridem mea sententia fuit. Significatur sinus, urbi Cumuldschinae (Cometenae Byzantinorum) praetensus.

89) Haec repetii ex Aug. Pauly Realencycl. s. v. Ibidem »Bistonis, grosser thrazischer Landsee im Lande der Bistones. Plin. H. N. IV, 11, 18. Ptol. Geogr. III, 11. Ist ein Brakwasser (λιμνοθάλασσα), und somit sehr fischreich (Aristoteles H. A. VIII, 15, 2. Schneid.); wovon ein Viertel des Ertrags, vermöge einer angeblichen Bulle des Kaisers Arkadius, dem Kloster Vatopedi auf dem Berge Athos gehörte (Io. Comnenus ad calcem Montfauc. Palaeogr. p. 468.). In ihn mündet der Cossinites (Aelian. H. A. XV, 25.). Pferde, die aus diesem Flusse tranken, wurden toll (Ael. a. a. O.); woraus sich die Menschenfresserei der Diomedischen Pferde erklären lässt. Der See ist gross (Scymnus Chius 673. Strabo VII, 333.). Er schwemmte einst verschiedene thrazische Städte weg (Strabo I, S. 59.). An ihm lag das alte Tirida und Dicäa ietzt Lagos (lacus, λάκκος?) Buru (Πόρου der Byzantiner), bei Kumuldschina.«

90) Diomedis turrim (Pompon. Mela l. c.) ibidem locorum quaerendam puto.

91) Xanthiam exposui in Via Egnatia l. c. p. 49. Est ex occidente urbis Kumuldschina, duarum horarum intervallo (l. c. p. 49). Teste Grisebachio l. c. I. p. 204. montes urbi imminentes nunc quoque *Xanthi* dicuntur. De toto montium istorum tractu vide Eundem l. c. vol. I. p. 188 sq. Significantur extrema Rhodopes meridionalis.

92) Maroniam, (Marognam) urbem et promontorium, Grisebachius illustravit l. c. p. 197. Viri egregii dubia Maroniae urbis situm spectantia alio tempore attingam.

41. Ὅτι οἱ νῦν Φίλιπποι πόλις Κρηνίδες ἐκαλοῦντο τὸ παλαιόν. P.

42. Πρόκεινται δὲ τῆς παραλίας ταύτης δύο νῆσοι, Λῆμνος καὶ Θάσος. Μετὰ δὲ τὸν εἰς [Θάσον πορθμὸν][85b]) Ἄβδηρα, καὶ τὰ περὶ Ἀβδήρου μυθευόμενα. Ὤικησαν δ' αὐτὴν Βίστονες Θρᾶκες, ὧν Διομήδης ἦρχεν.[86]) Οὐ μένει δ' ὁ Νέστος ἐπὶ ταὐτοῦ ῥεῖθρον διὰ παντός, ἀλλὰ κατακλύζει τὴν χώραν πολλάκις.[87]) Εἶτα Δικαία πόλις ἐν Ἰωλκῷ[88]) κειμένη, καὶ λιμήν· ὑπέρκειται δὲ τούτων ἡ Βιστονὶς λίμνη,[89]) κύκλον ἔχουσα ὅσον διακοσίων σταδίων. Φασὶ δέ, τοῦ πεδίου κοίλου παντάπασιν ὄντος καὶ ταπεινοτέρου τῆς θαλάττης, ἱπποκρατούμενον τὸν Ἡρακλέα, ἡνίκα ἦλθεν ἐπὶ τὰς τοῦ Διομήδους ἵππους, διορύξαι τὴν ἠϊόνα, καὶ τὴν θάλατταν ἐπαφέντα τῷ πεδίῳ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων. Δείκνυται δὲ καὶ τὸ βασίλειον Διομήδους, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος καλούμενον [Καρ]τερὰ κώμη διὰ τὴν ἐρημότητα.[90]) Μετὰ δὲ τὴν ἀνὰ μέσον λίμνην Ξάνθεια,[91]) Μαρώνεια[91]) καὶ Ἴσμαρος, αἱ τῶν Κικόνων πόλεις.

Weissenbornium l. c. p. 145. not. 32. Postremo Crenidas et Philippos a veteribus confundi vides, sc. ut vicinas urbes, e quarum altera incolae in alteram translati fuerant. Revera autem differebant, coll. Theophrasto de causis plantarum 5, 14, 5. 6. ed. Schneider. (Via Egnatia, comment. II. p. 11). Similem veterum indiligentiam tum alibi notavi, tum in Dyrrachii situ.

85b) Vaticani lacunam sic complet Kramerus. Cogitaveram, paucula abesse de faucibus quibusdam, maximopere Christopolitanis (Caválae), quas exposui in Via Egnatia comment. II. p. 13 sqq. Verum Straboniana narratio peripli speciem tum alias prae se fert, tum hoc maxime loco, ac deinde. unde Krameri medela improbari vix poterit.

86) Abdera orae Nesti sinistrae, ubi fere in mare exit, apposita fuit. Medio aevo utcunque duravit. Polystasio nomine, aliquoties memorata scriptoribus Byzantinis (Via Egnatia comment. II. p. 49 all.). Iam etiam Thracis Diomedis sedem ne alius quam antea cognitam habemus, quamquam Stabula (Stabulum) Diomedis ibidem locorum non omisere itineraria Romanorum, coll. Via Egnatia l. c. p. 21. Pomponiusque Mela (2, 2, 8. 9) turrim Diomedis suo aevo durasse refert, coll. ibi Tzschu kk (III, 2, 133). »Bistones, *Βίστονες* und *Βίστωνες* (Steph. Byz. unter *Βιστονία*), thrazisches Volk am ägäischen Meer, um Abdera (Plin. H. N. IV, 11, 18.) und Dicäa (Strabo VII. S. 331.), am gleichnamigen grossen Landsee. Durch ihr Land ging der Zug des Xerxes (Herod. VII. 110.), nach welcher Stelle sie westlich von den Ciconen wohnten. Sie reichten bis an den Nestus (Nesto), da die Mythe bei Stephanus (unter *Βιστονία*) ihre Stadt (Land) zu einer Tochter der Kalirrhoë macht, welche des Nestus Tochter war Ueber ihre Verwandtschaft mit den westlicher wohnenden Odomanten und Edonern, sogar auch mit den nichtthrazischen Päonen, s. Steph. u. d. W.; was aus den Eroberungen der ältern macedonischen Könige erklärt werden muss, welche bei der Erweiterung ihres Gebietes die alten Stämme allmählig von Westen nach Osten drängten, wie zuvor schon die griech. Colonien sie vom Meere zum Theil nach dem Binnenlande gedrängt hatten Sie erscheinen noch unter den Römern (Plin. H. N. IV, 11, 18.); sind also nicht, wie Mannert (VII 39.) meint, schon unter den Griechen und Macedoniern verschwunden. Ihre Gegend ist das Vaterland des Orpheus (Claudianus Proserp. II. praef. 8.) und der Mythe von der Prokne (Seneca Agam. 673.); wenn anders nicht dort und sonst oft bei den röm Dichtern ihr Name überhaupt für thrazisch gilt, was aber jedenfalls für die Tüchtigkeit dieses Stammes zeugt Dagegen die Mythe von den menschenfressenden Pferden des Diomedes gehört ihnen (Plin. H. N. a. a. O.). Eine alte Stadt dieser Thrazier war Tirida (Plin. a. a O.), woraus vielleicht Bistonia. *πόλις Θρᾴκης* bei Steph., erklärt werden

41. Hodierna Philipporum urbs Crenides olim vocabatur.

42. Huic orae duae insulae praetenduntur, Lemnus et Thasus. Post Thasi fretum Abdera, quaeque de Abdero fabulantur. Incolae fuere Bistones Thraces, quibus Diomedes imperabat. Nestus eundem alveum non semper tenet, sed agrum saepius inundat. Tum Dicaea urbs in sinu sita, et portus; iis palus superiacet, ambitu stadiorum fere ducentorum. Ferunt autem, quum regio admodum cava sit marique humilior, Herculem, equitatu valentem, quum equas Diomedis peteret, litore perfosso marique immisso, hostium superiorem evasisse. Ostenditur quoque Diomedis regia, ab eventu dicta Pagus Asper ob firmitatem. Post paludem, in mediterraneis sitam, Xanthea, Maronea et Ismarus, Ciconum urbes. Nunc Ismara

---

kann; obwohl bei diesem interpolirten Schriftsteller πόλις, wie sonst so oft, auch Landschaft bedeuten kann. Griechische Colonien auf ihrer Küste: Dicäa, Ismaron, Parthenion, Phalesina, Maronea (Plin und Strabo a. a. O.). Diesem Küstenstriche, wie dem folgenden (bis zu den Dardanellen), müssen die von dem Macedonier Philipp I. zerstörten 32 chalcidischen Städte (Demosth. Philipp. III. p. 106. Bekk.) grossentheils angewiesen werden, da Chalcidice (im gemeinen geograph. Sprachgebrauche) nie 32 Städte besass; Appian dagegen (B. C. IV, 102) die von Philipp zerstörten Städte um die untere Maritza (Hebrus) setzt. Denn auch hier sassen chalcidische Colonien (App. a. a. O.); was dem fürstlichen Geschichtschreiber Kantakuzenus, welchen Wasse (ad Thucyd. IV, 79.) nicht verstand, wohl bekannt war (m. s. das Register in der Bonner Ausg.). Hiernach erweitert sich zugleich der geographische Begriff des τὰ ἐπὶ Θρᾴκης; was man bisher auf den Küstenstrich zwischen Kassandria und Amphipolis beschränkt hat. Götterkult der Bistonier: Mars (Steph. u. d. w. Bistonia), Minerva (Ovid. Ibis 379.).«

87) Haec diu ante Theophrastus narraverat, quem laudavi l. c.

88) Ἰολκῷ Vaticanus, sine sensu. Kramero αἰγιαλῷ placebat. Iam vero Schneidewini (Ephemer. Gotting. 1844 Febr.) sententiam amplectitur, legentis κόλπῳ. Ea pridem mea sententia fuit. Significatur sinus, urbi Cumuldschinae (Cometenae Byzantinorum) praetensus.

89) Haec repetii ex Aug. Pauly Realencycl. s. v. Ibidem »Bistonis, grosser thrazischer Landsee im Lande der Bistones. Plin. H. N. IV, 11, 18. Ptol. Geogr. III, 11. Ist ein Brakwasser (λιμνοθάλασσα), und somit sehr fischreich (Aristoteles H. A. VIII, 15, 2. Schneid.); wovon ein Viertel des Ertrags, vermöge einer angeblichen Bulle des Kaisers Arkadius, dem Kloster Vatopedi auf dem Berge Athos gehörte (Io. Comnenus ad calcem Montfauc. Palaeogr. p. 468.). In ihn mündet der Cossinites (Aelian. H. A. XV, 25.). Pferde, die aus diesem Flusse tranken, wurden toll (Ael. a. a. O.); woraus sich die Menschenfresserei der Diomedischen Pferde erklären lässt. Der See ist gross (Scymnus Chius 675. Strabo VII, 333.). Er schwemmte einst verschiedene thrazische Städte weg (Strabo I, S. 59.). An ihm lag das alte Tirida und Dicäa ietzt Lagos (lacus, λάκκος?) Buru (Πύρου der Byzantiner), bei Kumuldschina.«

90) Diomedis turrim (Pompon. Mela l. c.) ibidem locorum quaerendam puto.

91) Xanthiam exposui in Via Egnatia l. c. p. 49. Est ex occidente urbis Kumuldschina, duarum horarum intervallo (l. c. p. 49). Teste Grisebachio l. c. I. p. 204. montes urbi imminentes nunc quoque *Xanthi* dicuntur. De toto montium istorum tractu vide Eundem l. c. vol. I. p. 188 sq. Significantur extrema Rhodopes meridionalis.

92) Maroniam, (Marognam) urbem et promontorium, Grisebachius illustravit l. c. p. 197. Viri egregii dubia Maroniae urbis situm spectantia alio tempore attingam.

Καλεῖται δὲ νῦν Ἰσμάρα πλησίον τῆς Μαρωνείας. Πλησίον δὲ καὶ ἡ Ἰσμαρὶς ἐξίησι λίμνη. Καλεῖται δὲ τὸ ῥεῖθρον ἠδύ . . . . γειον.[93]) *Αὐτοῦ δὲ καὶ αἱ Θασίων λεγόμεναι κεφαλαί. Σαπαῖοι δ' εἰσὶν οἱ [ὑπερ]κείμενοι.*[94]) V.

43. *Ὅτι τὰ Τόπειρά [ἐστι π]ρὸς Ἀβδήροις καὶ Μαρωνείᾳ.*[95]) V.

44. *Ὅτι Σιντοί, ἔθνος Θρᾳκικόν, κατῴκει τὴν Λῆμνον νῆσον. Ὅθεν Ὅμηρος Σίντιας αὐτοὺς καλεῖ, λέγων· ἔνθα με Σίντιες ἄνδρες.* P.

45. *Ὅτι μετὰ τὸν Νέστον ποταμὸν πρὸς ἀνατολὰς Ἄβδηρα πόλις, ἐπώνυμος Ἀβδήρου, ὃν οἱ τοῦ Διομήδους ἵπποι ἔφαγον. Εἶτα Δικαία πόλις πλησίον, ἧς ὑπέρκειται λίμνη μεγάλη, ἡ Βιστονίς. Εἶτα πόλις Μαρώνεια.* P.

46. *Ἔστι δ' ἡ Θρᾴκη σύμπασα ἐκ δυεῖν καὶ εἴκοσι ἐθνῶν συνεστῶσα· δύναται δὲ στέλλειν, καίπερ οὖ[σα περισ]σῶς ἐκπεπονημένη, μυρίους καὶ ε ἱππέας, πεζῶν δὲ καὶ εἴκοσι μυριάδας. Μετὰ δὲ τὴν Μαρώνειαν Ὀρθαγορία*[96]) *πόλις καὶ τὰ περὶ Σέρριον, παράπλους τραχύς, καὶ τὸ τῶν Σαμοθρᾴκων πολίχνιον Τέμπυρα,*[97]) *καὶ ἄλλο χαράκωμα, οὗ πρόκειται ἡ Σαμοθρᾴκη νῆσος καὶ Ἴμβρος, οὐ πολὺ ἄπωθεν ταύτης· πλέον δ' ἢ διπλάσιον ἡ Θάσος. Ἀπὸ δὲ χαρακώματος Δορίσκος, ὅπου ἐμέτρησε Ξέρξης τῆς στρατιᾶς τὸ πλῆθος. Εἶθ' Ἕβρος, ἀνάπλουν ἔχων εἰς Κύψελα ρκ'. Τῆς Μακεδονίας φησὶ τοῦτο ὅριον, ἣν ἀφείλοντο Περσέα Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν Ψευδοφίλιππον. Παῦλος μὲν οὖν, ὁ τὸν Περσέα ἑλών, συνάψας τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη, εἰς δ' μέρη διέταξε τὴν χώραν· καὶ τὸ μὲν προσένειμεν Ἀμφιπόλει, τὸ δὲ Θεσσαλονικείᾳ, τὸ δὲ Πέλλῃ, τὸ δὲ Πελαγόσι.*[98]) *Παροικοῦσι δὲ τὸν Ἕβρον Κορπῖλοι,*[99]) *καὶ Βρέναι ἔτι ἀνωτέρω, εἶτ' ἔσχατοι Βεσσοί·*[100]) *μέχρι*

---

93) Lacuna quomodo emendanda sit, difficile dictu mihi videtur. Harpocration quidem lexicographus *Ἠδήλειον* habet, montis in Böotia nomen. Huic vero ipsa lacuna adversatur.

94) Iam igitur Sapaeorum fauces melius quam antea novimus. Quaerendae igitur supra Maroneam. Equidem multo magis ad occidentem quaesiveram, ut fere essent fauces Cavalae (Via Egnatia l. c. p. 17.)

95) Topiri situm et historiam attigi l. c. p. 19 sq. Strabo s. epitomator minus diligentem se praebet. Namque Topirum ex Abderae et Nesti occidente quaerendam esse constat, coll. Via Egn. l. c.

96) Plinius H. N. 4, 18, 11. Orthagoriam et Maroneam easdem esse dicit; Strabo utramque distinguit. Existimabis, Orthagoriae incolas in nobiliorem Maroniam transpositos quodam tempore fuisse, mansisse tamen quosdam in patria, quae sic nomen servavit. Similia vidimus in duplici Therma, maiore et minore, coll. not. 41 p. 17.

97) Livius 38, 40.: . . *eo die ad Hebrum flumen perventum est. Inde Aeniorum fines praeter Apollinis, Zerynthium quem vocant incolae, templum superant. — Aliae angustiae circa Tempyra excipiunt* (hoc loco nomen est), *nec minus confragosae, quam priores* (Cypselorum); *sed quia nihil silvestre circa est, ne latebras quidem ad insidiandum praebent.. nudae valles.* Ergo Tempyrorum oppidum e Strabone potissimum cognoscitur, quod e Livio non satis apparuerat. Has angustias quaero ex occidente Hebri et Traianopoleos, in ipsa via Egnatia. Regio et urbs e gente Thraciça Corpilorum nomen traxit, coll. sq.

98) Notissimus Livii locus de Romanis Macedoniam dividentibus est libro 45, 29. De his v. Thessalonicam p. 35 all. Eodem Livio teste omnia quoque inter Nestum Hebrumque loco Romani primae suae regioni Ma-

dicitur, prope Maroneam. Et prope Ismaris palus egreditur; qui fluvius . . . appellatur. Ibidem Thasiorum dicta Capita. Superiacent Sapaei.

43. Topira Abderis et Maroneae vicina sunt.

44. Sinti, gens Thracica, Lemnum insulam incolebat; unde Homerus Sintias vocat, *ubi me,* inquiens, *Sinties viri.*

45. Post Nestum flumen ad ortum Abdera urbs, Abdero cognominata, quem Diomedis equi devorarunt. Haud procul inde Dicaea urbs, cui magna palus imminet, Bistonis. Tum urbs Maronea.

46. Thracia omnis e duabus et viginti gentibus constat, potestque, licet admodum exhausta, equites mittere XV. M., pedites adeo CC. M. Post Maroneam Orthagoria urbs Serriique ager, praeternavigantibus asper; Samothracum Tempyra oppidulum, et aliud munimentum, cui insula Samothrace praetenditur, et Imbrus, prope illam: Thasus duplo amplius. Post munimentum Doriscus, ubi Xerxes copiarum multitudinem metitus est. Dehinc Hebrus, amne adverso ad Cypsela usque navigatus per stadia CXX. Hunc finem Macedoniae esse dicit, qua Romani Perseum privarunt, post vero Pseudophilippum. Paulusque, Persei debellator, Macedoniae adiectis Epirotarum gentibus, in quatuor partes regionem divisit, unam Amphipoli assignans, alteram Thessaloniceae, tertiam Pellae, quartam Pelagonibus. Hebri accolae Corpili sunt, paulo superius Brenae, ultimi Bessi; namque ad hos

---

cedonicae vindicabant, exceptis Aeno, Maronea, Abdera.

99) Hi antea magis ad occidentem quaerebantur.

100) De Bessis mea repeto ex Aug. Pauly Encyclopaedia reali V. I. s. v. »Bessi: (*Βησσοὶ*), eine weitverbreitete thrazische Nation, die nicht, wie Gatterer (Commentatt. Gotting. Vol. V.) aus Herodot VII, 111. irrig schliesst, ein Theil der Satrae, sondern selbständig war. Nach Strabo S. 318. bewohnten sie noch im ersten Iahrh. n. Chr. fast den ganzen Hämus bis zum Pontus Euxinus, und reichten westlich bis zu den Dardanern und den illyrischen Autariaten, südlich und südwestlich zum Rhodopegebirge und den Päoniern. Von den westlichen ist Ptol. (III, 12.) zu verstehen, der unter den kleinen römischen Statthalterschaften Thraziens (zweites Iahrh.) im engern Sinn auch eine der Bessi aufführt, und sie oberhalb der Mädi, also zwischen den obern Axius und den Strymon setzt; und wirklich macht die angef. Strabonische Stelle einen Theil der Mäder und die Dantheleten zu ihren Nachbarn. Den rhodopeischen und den an die Päonier stossenden gilt die Plinianische Stelle (IV, 18, 11.), welche sie an den Fluss Nestus (seinen obern Lauf im Südwest von Philippopolis) verlegt. Aus dieser geographischen Stellung ergibt sich, dass sie das Centralvolk Thraziens waren, das von den Macedoniern wohl nie, von den Römern nur in mehreren blutigen Kriegen überwunden wurde; und für ihre ehemalige Stärke spricht noch die Plinianische Stelle (IV, 11, 18.): *Bessorumque multa nomina*, zu denen wohl auch die Diobessi (Plin. a. a. O.) gehören. Weniger klar ist, welche Horde dieser Tapfern mit den *Τετραχωρῖται* oder *Τετράκωμοι* des Steph. Byz. gemeint ist. Städte derselben sind auch schwer aufzufinden, da sie schon unter K. Tiberius kümmerlich lebende (von den Römern ausgesogene) Hüttenbewohner genannt werden (Strabo a. a. O.), die damals wohl unter einem den Römern zinsbaren Landesfürsten standen. Uskudama, im Hämus, nennt eine ihrer

γὰρ δεῦρο ὁ ἀνάπλους.[100a]) Ἅπαντα δὲ τὰ ἔθνη λῃστρικὰ ταῦτα, μάλιστα δ' οἱ Βεσσοί, οὓς λέγει γειτονεύειν Ὀδρύσαις καὶ Σαπαίοις.[101]) Ἀστῶν δὲ βασίλειον ἦν Βιζύη. Ὀδρύσας δὲ καλοῦσιν ἔνιοι πάντας τοὺς ἀπὸ Ἕβρου καὶ Κυψέλων μέχρι Ὀδησσοῦ τῆς παραλίας ὑπεροικοῦντας, ὧν ἐβασίλευσεν Ἀμάδοκος καὶ Κερσοβλέπτης καὶ Βηρισάδης καὶ Σεύθης καὶ Κότυς.[102]) V.

47. Ὅτι ὁ νῦν ποταμὸς Ῥιγινία ἐν Θρᾴκῃ καλούμενος Ἐρίγων ἦν καλούμενος.[103]) P.

48. Ὅτι τὴν Σαμοθρᾴκην Ἰασίων καὶ Δάρδανος ἀδελφοὶ ᾤκουν. Κεραυνωθέντος δὲ Ἰασίωνος διὰ τὴν εἰς Δήμητρα ἁμαρτίαν, ὁ Δάρδανος, ἀπᾴρας ἐκ Σαμοθρᾴκης, ἐλθὼν ᾤκησεν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τῆς Ἴδης, τὴν πόλιν Δαρδανίαν καλέσας, καὶ ἐδίδαξε τοὺς Τρῶας τὰ ἐν Σαμοθρᾴκῃ μιστήρια. Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Σαμοθρᾴκη Σάμος πρίν.[104]) P.

49. Ὅτι τοὺς ἐν τῇ Σαμοθρᾴκῃ τιμωμένους θεοὺς εἰρήκασι πολλοὶ τοὺς αὐτοὺς τοῖς Καβείροις (οὐδ' αὐτοὺς ἔχοντες λέγειν τοὺς Καβείρους, οἵ τινές εἰσι), καθάπερ τοὺς Κύρβαντας καὶ Κορύβαντας· ὡς δ' αὔτως Κουρῆτας καὶ Ἰδαίους Δακτύλους. V.

50. Πρὸς δὲ τῇ ἐκβολῇ τοῦ Ἕβρου, διστόμου ὄντος, πόλις Αἶνος ἐν τῷ Μέλανι κόλπῳ κεῖται, κτίσμα Μιτυληναίων καὶ Κυμαίων, ἔτι δὲ πρότερον Ἀλωπεκοννησίων.[105]) Εἶτ'

Städte Eutropius (VII, 10.); was also von Adrianopel, das früher auch Uskudama hiess, nicht im Hämus liegt, und den Odrysen gehörte, zu unterscheiden ist. Bessapara (Vesuparum bei Procop. aedif. V, 11.?), vielleicht eins mit dem türkischen Tatarbazarzschig, in dem Gebirgsknoten zwischen Sofia (Sardika, Triaditza), was das Itin. Ant. S. 138. hat, könnte ihnen wohl auch angehört haben, und damit Bessa im Theodosianus Codex libro XII. (de decurionibus I, 30.) eins sein; worüber Gothofredus zur angef. Stelle und Wesseling (ad Itinerar. l. c.) zu vergleichen sind. — Nach Macedoniens römischer Unterwerfung (168 v. Chr.) kam auch an sie die Verknechtung. M. Licinius Lucullus schlug zuerst sie in einer grossen Schlacht auf dem Hämus (Eutrop. VI, 10.) Dann folgten weitere Kriege (Liv. epit. 122. 138. mit Freinsheims Supplementen. Suet. Oct. 3., wo, ehrenvoll für sie, Bessis ac Thracibus, d. h. reliquis Thracibus, gesagt ist). Am Ende des zweiten Jahrh. bildeten sie eine der kleinen römischen Statthalterschaften Thraziens im engern Sinne (Ptol. III, 11.). Ihre wilde Tapferkeit war noch spät bekannt (Cellarius Orb. antiq. I, 1080. ed. Schwartz.). Wenn die Römer sagen (Strabo a. a. O. mit Groskurd's Anm.), von den Räubern (sogar) seien sie Räuber genannt worden, so ist diess nicht viel anders zu verstehen, als wenn dieselben Römer den grossen Lusitanier Viriathus einen Räuberhauptmann nennen. Der Finanzdruck der römischen Republik lastete gleich anfangs schwer auf dem unglücklichen Thrazien (Cicero an mehreren Stellen s. Rede gegen Piso), und die oben angef. Kriege sind als letzte Befreiungsversuche jener Tapfern anzusehen. Ihr Land scheint ein Centralpunkt des altthrazischen Dionysoskults gewesen zu seyn. So holten frühzeitig (um 456 v. Chr.) die am Pangäon (zwischen dem untern Strymon und dem Nestus) wohnenden thrazischen Saträ ihre Dionysos-Propheten aus dem Bessierstamme (Herodot VII, 111. mit Bähr's Erklärung). In ihrem Kriege mit den Römern (11 v. Chr.) führte sie ein Dionysos-Priester, Vologeses, an (Dio Cass. LIV, 34.).« Haec scripsi anno 1839 in Augusti Paulyi Realencycl. Vol. I. 4 s. v. Iis iam adde uberiora, quae nuper dedi in mea Constantini Porphyrogeniti thematum editione prolegg. p. XXVIII sq.

100a) Sedes Bessorum ex his satis intelliguntur.

usque adverso amne navigatur. Omnes hae stirpes sunt praedatrices, Bessi potissimum, quos Odrysis et Sapaeis vicinos dicit. Astorum caput Bizya fuit. Odrysas quidam eos omnes appellant, qui ab Hebro et Cypselis usque ad Odessum mari appositam montes inhabitant. Ii reges habuere Amadocum, Cersobleptam, Berisadam, Seuthem, alios.

47. Thraciae fluvius, nunc Riginia dictus, olim Erigon appellatus fuit.

48. Samothracem Iasio Dardanusque fratres incolebant. Quorum Iasion quum fulmine perisset ob scelus Cereri inflictum, Dardanus, e Samothrace profectus, in Idae radicibus consedit, urbem vocans Dardaniam, et Troianos Samothracum mysteria edocuit. Samothrace prius Samos dicta fuit.

49. Deos Samothracae cultos multi eosdem esse cum Cabiris statuunt (quanquam vel ipsos ignorant Cabiros, quinam revera sint), velut Cyrbantas et Corybantas; neque aliter Curetas Dactylosque Idaeos.

50. In Hebri ostio, quod est duplex, urbs Aenus sinui Melani adiacet, Mitylenaeorum et Cymaeorum colonia, prius vero Alopeconnesiorum. Tum Sarpe-

---

Non solum Haemum tenebant, sed et Rhodopen, quae Haemum ad mare Aegaeum continuat. Ergo in Rhodope usque ad medium Hebrum habitabant, e parte eius dextra.

101) Sapaeos antea Maroneae vicinos dixerat. Iam Bessorum accolas nominat. De Astis v. Stephanum Byz. in *Ἄσταις* et *Καβύλη*. Adde Plin. H. N. 4, 11 (18). Non erant Ponti Euxini accolae, sed indus habitabant, in Haemo, quod Stephanus Byz. docet in *Καβύλη*. Regio Astica dicebatur (Steph. Byz. in *Ἀστική* et Plin. l. c.). Astarum nomen medio aevo nonnunquam recurrit. In montibus igitur e sinistra Hebri Astas sedisse intelligis. De iis v. quoque Constantinum nostrum Porphyrogenitum, prolegg. p. XXV all.

102) Nomina horum Thraciae regulorum aliunde satis nota esse constat. Iamque pro *Βηρισιάδης* legendum esse *Βηρισάδης*, Kramerus me monuit, coll. Demosth. in Aristocratem 10 sq. ed. Bekk. Athen. VIII, 349. D. Pro *Θησεὺς* Vaticani legendum *Σεύθης*, quem ultima Xenophonteae anabaseos notum nobis diu fecerunt. Cersebleptem quoque plus semel habet Demosthenes in orationibus, coll. Büttnero in libro bonae frugis pleno, Philipp, Sohn des Amyntas. Gottingae 1837. p. 254. all.

103) Restitui veterem lectionem, sc. Byzantinam. Hunc fluvium, qui ex oriente in Hebrum illabitur, Macedonum coloni Erigonem quidem dicebant, e patrio flumine superioris Macedoniae, nunc Tzerna. Byzantinis vero aliter audiebat, sc. *Ἐργενία*, s. etiam *Ῥεγίνα*. De quibus Nos alibi agemus, coll. Constantino nostro Porphyrogenito, prolegg. p. XXVIII. Erkene apud Turcas dicitur, coll. Hadschi-Chalfa l. c. p. 66 sq.

104) Samothracum sacra, cum situ et nominibus, Schellingii ingenium illustravit in libello celeberrimo: Ueber die Gottheiten von Samothrace. Tubingae 1815. Nova quaedam sequens fragmentum praestare videtur.

105) Multa optimae frugis hoc quoque Vaticani epitomatoris fragmentum praestare videtur. Stephanus Byz. in *Αἶνος* iam e Nostro supplebitur. Sic enim, non aliter, Stephanus: .. *πόλις Αἶνος καὶ κτίσμα Κυμαῖον*. Ubi vel illud otiosum *καὶ* de lacuna monere debebat. De his vide quoque Schneidewinium l. c. De Hebri ostiis duobus adi Grisebachium l. c. vol. I. p. 154 sq.

ἄκρα Σαρπηδών. Εἶθ' ἡ Χερρόνησος, ἡ Θρᾳκία καλουμένη, ποιοῦσα τήν τε Προποντίδα καὶ τὸν Μέλανα κόλπον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Ἄκρα γὰρ ἔκκειται πρὸς εὐρόνοτον, συνάπτουσα τὴν Εὐρώπην πρὸς τὴν Ἀσίαν ἑπτασταδίῳ πορθμῷ τῷ κατὰ Ἄβυδον καὶ Σηστόν, ἐν ἀριστερᾷ μὲν τὴν Προποντίδα ἔχουσα, ἐν δεξιᾷ δὲ τὸν Μέλανα κόλπον, καλούμενον οὕτως ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Μέλανος ἐκδιδόντος εἰς αὐτὸν, καθάπερ Ἡρόδοτος καὶ Εὔδοξος. Εἴρηκε δέ, φησίν, ὁ Ἡρόδοτος, μὴ ἀνταρκέσαι τὸ ῥεῖθρον τῇ Ξέρξου στρατιᾷ τοῦτο. Ἰσθμῷ δὲ κλείεται μ' σταδίων ἡ λεχθεῖσα ἄκρα. Ἐν μέσῳ μὲν οὖν τοῦ ἰσθμοῦ Λυσιμάχεια πόλις ἵδρυται, ἐπώνυμος τοῦ κτίσαντος βασιλέως. Ἑκατέρωθεν δ' ἐπὶ μὲν τῷ Μέλανι κόλπῳ Καρδία κεῖται, μεγίστη τῶν ἐν τῇ Χερρονήσῳ πόλεων, Μιλησίων καὶ Κλαζομενίων κτίσμα, ὕστερον δὲ καὶ Ἀθηναίων· ἐν δὲ τῇ Προποντίδι Πακτύη. Μετὰ δὲ Καρδίαν Δράβος καὶ Λίμναι. Εἶτ' Ἀλωπεκόννησος, εἰς ἣν τελευτᾷ μάλιστα ὁ Μέλας κόλπος. Εἶτ' ἄκρα μεγάλη Μαζουσία. Εἶτ' ἐν κόλπῳ Ἐλεοῦς, ὅπου τὸ Πρωτεσιλάειον, καθ' ὃ τὸ Σίγειον ἀπὸ μ' σταδίων ἐστίν, ἄκρα τῆς Τρωάδος. Καὶ σχεδὸν τοῦτ' ἔστι τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Χερρονήσου, σταδίους μικρῷ πλείους τῶν ν' ἀπὸ Καρδίας· καὶ οἱ λοιποὶ δ' ἐπὶ θάτερον μέρος τοῦ ἰσθμοῦ μικρῷ τοῦ διαστήματος τούτου πλείους περιπλέοντι. V.

51. Ὅτι ἡ ἐν Θρᾴκῃ Χερρόνησος τρεῖς ποιεῖ θαλάσσας· Προποντίδα ἐκ βορρᾶ, Ἑλλήσποντον ἐξ ἀνατολῶν, καὶ τὸν Μέλανα κόλπον ἐκ νότου, ὅπου καὶ ὁ Μέλας ποταμὸς βάλλει, ὁμώνυμος τῷ κόλπῳ. P.

52. Ὅτι ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Χερσονήσου τρεῖς πόλεις κεῖνται· πρὸς μὲν τῷ Μέλανι κόλπῳ Καρδία, πρὸς δὲ τῇ Προποντίδι Πακτύη, πρὸς δὲ τῇ μεσογαίᾳ Λυσιμαχία. Μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ στάδια τεσσαράκοντα. P.

53. Ὅτι ἡ πόλις ὁ Ἐλεοῦς ἀρσενικῶς λέγεται, τάχα δὲ καὶ ὁ Τραπεζοῦς.[106]) P.

54. Ἔστι δ' ἐν τῷ περίπλῳ τούτῳ τῷ μετὰ Ἐλεοῦντα ἡ εἰσβολὴ πρῶτον ἡ εἰς τὴν Προποντίδα διὰ τῶν στενῶν, ἣν φασιν ἀρχὴν εἶναι τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐνταῦθα δ' ἐστὶ τὸ Κυνὸς σῆμα ἄκρα· οἱ δ' Ἑκάβης φασί. Καὶ γὰρ δείκνυται κάμψαντι τὴν ἄκραν τάφος αὐτῆς. Εἶτα Μάδυτος καὶ Σηστιὰς ἄκρα, καθ' ἣν τὸ Ξέρξου ζεῦγμα, καὶ μετὰ ταῦτα Σηστός.[107]) Ἀπὸ δὲ Ἐλεοῦντος ἐπὶ τὸ ζεῦγμα ρο', μετὰ δὲ Σηστὸν ἐπὶ Αἰγὸς ποταμοὺς σπ', πολίχνην κατεσκαμμένην, ὅπου φασὶ τὸν λίθον πεσεῖν κατὰ τὰ Περσικά. Εἶτα Καλλίπολις, ἀφ' ἧς εἰς Λάμψακον διάρμα εἰς τὴν Ἀσίαν μ'. Εἶτα πολίχνιον κατεσκαμμένον, Κριθωτή. Εἶτα Πακτύη. Εἶτα τὸ Μακρὸν τεῖχος, καὶ Λευκὴ ἀκτή, καὶ τὸ Ἱερὸν ὄρος, καὶ Πέρινθος, Σαμίων κτίσμα. Εἶτα Σηλυβρία. Ὑπέρκειται δ' αὐτῶν Σίλτα, καὶ τὸ Ἱερὸν ὄρος τιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, καὶ ἔστιν οἷον ἀκρόπολις τῆς χώρας. Ἄσφαλτον δ' ἐξίησιν εἰς τὴν θάλασσαν, καθ' ὃν τόπον ἡ Προκόννησος ἐγγυτάτω τῆς γῆς ἐστι ἀπὸ ρκ' σταδίων, τὸ [μέτ]αλλον ἔχουσα τῆς λευκῆς μαρ[μάρου] πολύ τε καὶ σπουδαῖον.[108]) Μετὰ δὲ Σηλυβρίαν Ἀθύρας ἐστὶ ποταμὸς καὶ ὁ Βαθυνίας. Εἶτα Βυζάντιον, καὶ τὰ ἐφεξῆς, μέχρι Κυανέων πετρῶν. V.

---

106) Palatini verba aliunde irrepsisse videntur, ut glossa mere grammatica, quam e Stephano suo Byz. haurire poterat. Talia in his epitomatoribus alibi non deprehendere memini.

107) Persarum pontes, Bosporo thracico et Hel-

don promontorium. Hinc Chersonesus, Thracica dicta, Propontidem efficiens sinumque Melanem et Hellespontum. Etenim phoenicem versus promontorium procurrit, quod Asiae Europam septem stadiorum freto inter Abydum et Sigeum amectit, sinistra Propontidem habens, dextra sinum Melanem, sic dictum ab Melane fluvio in eum emisso, ut Herodotus et Eudoxus. Dixitque, inquit, Herodotus, copiis Xerxis non suffecisse istud fluentum. Isthmo XL stadiorum clauditur promontorium modo dictum. In medio isthmi Lysimachia urbs, regi conditori cognominata. Ab altera parte, in sinu Melane, Cardia situm habet, maxima Chersonesi urbium, Milesiorum et Clazomeniorum colonia, post etiam Atheniensium; in Propontide Pactya. Post Cardiam Drabus et Limnae. Tum Alopeconnesus, in qua potissimum sinus Melas terminatur. Hinc magnum Mazusiae promontorium. Iam in sinu Eleus, ubi Protesilaïum, a quo XL stadiis Sigeum distat, Troadis promontorium. Et hoc quidem Chersonesi promontorium est maxime meridionale, a Cardia diremtum stadiis paulo plus CCCC; sique ad alteram isthmi partem circumnavigaveris, reliqua stadia hoc intervallo paulo plura sunt.

51. Chersonesus Thracica tria efficit maria: Propontidem a septentrione, Hellespontum ab ortu, Melanem sinum a meridie, ubi Melas fluvius egreditur, sinui cognominatus.

52. In isthmo Chersonesi tres urbes sitae sunt: ad sinum Melanem Cardia, ad Propontidem Pactya, in mediterraneis Lysimachia. Isthmi longitudo stadiorum est XL.

53. Eleus urbs masculino genere effertur, forte etiam Trapezus.

54. In periplo modo dicto, qui est post Eleuntem, primo sequitur Propontidis per angustias introitus, quod initium Hellesponti esse dicunt. Ibi Cynos Sema promontorium: quidam Hecubae dicunt; namque promontorium praetervecto sepulcrum eius ostenditur. Hinc Madytus Sestique promontorium, ubi Xerxis pons; post Sestus. Ab Eleunte ad pontem sunt stadia CLXX; post Sestum CLXXX ad Aegospotamos, oppidulum eversum, ubi bello Persico lapidem decidisse ferunt. Tum Callipolis, unde ad Lampsacum Asiamque transitus stadiorum XL. Dein oppidulum eversum, Crithote. Iam Pactye. Post Macron Tichos, Leuce Acte, Hieron Oros et Perinthus, Samiorum colonia. Hinc Selybria. Supra istos Silta et Hieron Oros, indigenis sacrum, arx fere regionis. Asphaltum in mare emittit, ubi Proconnesus proxime a continenti CXX stadiis distat, candidi marmoris metallum habens amplum et diligenter habitum. Post Selybriam Athyras fluvius et Bathynias. Hinc Byzantium, et quae sequuntur ad saxa usque Cyanea.

---

lesponto impositos, optime illustravit Diebitsch in libro: Ueber Herodot's Ausmessung des Pontus Euxinus, Bosphorus cett. Bresl. 1818., ubi maxime legenda pagg. 95 sq. Adde Eundem in Appendice p. 1 sqq.

108) Marmor Proconnesium illustravit Caryophilus in libro de marmoribus s. v. Eius memoriâ nil frequentius in Byzantinorum libris, ubi de cippis, aedificiis nobilioribus cett. loquuntur.

55. Ὅτι ἐκ Περίνθου εἰς Βυζάντιόν εἰσι χλ· ἀπὸ δὲ Ἕβρου καὶ Κυψέλων εἰς [109]) Βυζάντιον μέχρι Κυανέων γρ', ὡς φησιν Ἀρτεμίδωρος. Τὸ δὲ σύμπαν μῆκος ἀπὸ Ἰονίου κόλπου τοῦ κατὰ Ἀπολλωνίαν μέχρι Βυζαντίου ζτκ'. Προστίθησι δ' ὁ Πολύβιος καὶ ἄλλους ρπ', τὸ τρίτον τοῦ σταδίου προσλαμβάνων ἐπὶ τοῖς ὀκτὼ τοῦ μιλίου σταδίοις. Δημήτριος δ' ὁ Σκήψιος ἐν τοῖς περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ διακόσμου τὸ μὲν ἐκ Περίνθου μέχρι Βυζαντίου φησὶν χ' σταδίους, τὸ δ' ἴσον μέχρι Παρίου. Τὴν δὲ Προποντίδα μήκει μὲν α' καὶ ν' ἀποφαίνει σταδίων, εἰς εὖρος δὲ φ'. Τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου τὸ στενώτατον ἑπτασταδιόν φησι, μῆκος δὲ ν'. V. [110])

56. Ὅτι Ἑλλήσποντος οὐχ ὁμολογεῖται παρὰ πᾶσιν ὁ αὐτός· ἀλλὰ δόξαι περὶ αὐτοῦ λέγονται πλείους. Οἱ μὲν γὰρ ὅλην τὴν Προποντίδα καλοῦσιν Ἑλλήσποντον· οἱ δὲ μέρος τῆς Προποντίδος, τὸ ἐντὸς Περίνθου. Οἱ δὲ προσλαμβάνουσι καὶ τῆς ἔξω θαλάσσης, τῆς πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸν Μέλανα κόλπον ἀνεφγμένης, καὶ οὗτοι ἄλλος ἄλλα ἀποτεμνόμενος· οἱ μὲν τὸ ἀπὸ Σιγείου ἐπὶ Λάμψακον καὶ Κύζικον ἢ Πάριον ἢ Πρίαπον, ὁ δὲ προσλαμβάνων καὶ τὸ ἀπὸ Σιγρίου τῆς Λεσβίας. Οὐκ ὀκνοῦσι δέ τινες καὶ τὸ μέχρι τοῦ Μυρτώου πελάγους ἅπαν καλεῖν Ἑλλήσποντον, εἴπερ, ὡς φησιν ἐν τοῖς ὕμνοις Πίνδαρος, οἱ μεθ' Ἡρακλέους ἐκ Τροίας πλέοντες διὰ παρθένιον Ἕλλας πορθμόν, ἐπεὶ τῷ Μυρτώῳ συνῆψαν, εἰς Κῶν ἐπαλινδρόμησαν, ζεφύρου ἀντιπνεύσαντος.[111]) Οὕτω δὲ καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος μέχρι τοῦ Θερμαίου κόλπου καὶ τῆς κατὰ Θετταλίαν καὶ Μακεδονίαν θαλάσσης ἅπαν ἀξιοῦσι Ἑλλήσποντον προσαγορεύειν δεῖν, μάρτυρα καὶ Ὅμηρον καλοῦντες. Φησὶ γάρ· Ὄψεαι, ἢν ἐθέλῃσθα, καὶ αἴ κέν τοι τὰ μέμηλε, Ἤρι μάλ' Ἑλλήσποντον ἐπ' ἰχθυόεντα πλεούσας Νῆας ἐμάς.[112]) Ἐλέγχεται δὲ τὸ τοιοῦτον ἐκ τῶν ἐπῶν ἐκείνων· Ἥρως Ἰμβρασίδης, ὃς ἄρ' Αἰνόθεν εἰληλούθει.[113]) Οὗτος δὲ τῶν Θρᾳκῶν ἡγεῖτο, ὅσσους Ἑλλήσποντος ἀγάῤῥοος ἐντὸς ἐέργει. Τοὺς γὰρ ἐφεξῆς τούτων ἐκτὸς ἂν καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καθιδρυμένους ἀποφαίνοι. Ἡ μὲν γὰρ Αἶνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψυνθίδα, νῦν δὲ Κορπιλικὴν λεγομένην.[114]) Ἡ δὲ τῶν Κικόνων ἐφεξῆς πρὸς δύσιν. V.

---

109) Quodsi Strabo Cypselorum urbem ipso Hebro apponit, magnopere errat. Cypsela intus posita erant, ubi nunc urbs Migalgara simill. V. Viam Egnatiam Comment. II. p. 57 sq., ubi verum urbis situm e Livio 38, 40. definivi, qui l. c. iter quoddam exercitus Romani optime describit.

110) De Hellesponti latitudine minima consule Diebitschium l. c. p. 56., de Longitudine eundem l. c. p. 51—56.

55. A Perintho ad Byzantium stadia sunt DCXXX ab Hebro Cypselisque Byzantium usque ad Cyaneas MMMC, ut ait Artemidorus. Omnis autem viae longitudo inter sinum Ionium, ubi Apollonia, et Byzantium VII. MCCCXX; Polybius alia CLXXX addit, tertiam stadii partem milliaris octo stadiis adiiciens. Demetrius Scepsius in libris de ordine Troiano conscriptis a Perintho Byzantium stadia DC statuit, totidem Parium. Propontidi stadia longitudinis assignat, latitudinis MCCCC. Hellesponti partis arctissimae VII stadiorum ait latitudinem.

56. Circa Hellespontum non est omnium consensus, sed plures de eo sententiae feruntur. Alii enim totam Propontidem Hellespontum vocant, alii partem Propontidis, intra Perinthum. Alii quaedam etiam exterioris maris annectunt, ad Aegaeum pelagus sinumque Melanem patentis, et hi quidem alius alia secernens; sunt enim, qui oram adiiciant, quae a Sigeo ad Lampsacum Cyzicumque, vel Parium Priapumve porrigitur. Alius ea quoque addit, quae a Sigrio Lesbi patent. Quid? quod nec desunt, qui omne istud mare, quod ad Myrtoum usque porrigitur, Hellespontum dicere non detrectent; si quidem, ut in hymnis Pindarus habet, Hercules cum suis e Troia per virgineum Hellae fretum navigans, cum Myrtoum attingeret, ad Coum reiectus est, zephyro contra spirante. Similiter omne Aegaeum pelagus, usque ad sinum Thermaeum et mare Thessalicum Macedonicumque patens, Hellespontum dici volunt, Homeri testimonio usi. *Namque videbis*, inquit, *siquidem volueris, tibique talia cordi sint, ipso vere naves meas Hellespontum piscibus scatentem petere.* Id quod ex his versibus convincitur: *Heros Imbrasida, qui ab Aeno venerat.* Is Thracum dux fuit, *quoscunque Hellespontus rapide fluens tenet.* Qui enim hos excipiunt, eos et extra Hellespontum sitos statuerit. Est enim Aenus in Apsyntide prius dicta, nunc Corpilice. Ciconum ager contiguus ad occidentem.

---

111) Pindari Fragmentum ita restituit Schneidewinus l. c.: *Οἱ . . Ἡρακλέες ἐκ Τροίας πλέοντες διὰ παρθένιον ἕλλας πόρον ἱρὸν, ἐπεὶ τάχα Μυρτώῳ [ἀμφιρύταν] ἐς κῶν ἐπαλινδρόμησαν ἀντιπνεύσαντος Ζεφύρου.*

112) Hom. Il. I, 360.

113) Hom. Il. 4, 520.

114) Corpili igitur supra Hebri ostia occidentalia sedebant, circa Traianopolin (Orichovam). De his v. quaedam antecedentium.

115) Ciconum sedes ibi exposui, ubi Bistones illustrandi erant.

Et haec quidem more academico a maioribus tradito praemissa sunto.

E tenebris veterum geographiae, quas operis Straboniani reliquiae nuper repertae satis disiecisse videntur, in lucem profestam pedes referre libet, scilicet in patriae nostrae fines, multo beatioris atque etiam laetioris, quam istae magni spatii regiones, quae prisco aevo rara fatorum clementia mirifice florentes, foeda nunc maxime imperantium et parentium impotentia debilitari ac devastari dicuntur.

Instat enim popularibus nostris dies faustis acclamationibus salutandus. Hac luce REX AUGUSTISSIMUS sacra sua natalitia aget; eàdemque memoriam reipublicae ante hos XXV annos restitutae civitas Württembergensis celebrabit.

Est revera, quod patria de temporum felicitate sibi ipsa gratuletur. Viget PRINCEPS, bona valetudine bonoque laborum successu gaudens; viget patria, sano imperii libertatisque temperamento administrata.

Vitae REGIS multi anni indulgente Deo accrescant!

Patriae status rerum tranquillus maneat et augeatur!

REGIS augustissimi diem natalem academia nostra publica oratione celebrabit. Eam in aula nova post concionem sacram lingua vernacula habebit collega noster BRUNS, medicinae et chirurgiae P. P. O.,

de historia chirurgiae plasticae.

Ad hunc actum proceres huius urbis, cives academicos omnesque rerum nostrarum fautores ea, qua par est, observantia invitamus.

P. P. Sub sigillo rectorali. Tubingae a. d. XXV. Sept. MDCCCXLIV.

Emendanda.

Pag. 21. l. 9. lege: *navigatio DLXX stadiorum*
— 23. l. 5. lege: *Olynthus LXX stadiis.*
— 23. not. 54. l. 7. lege: *luculentum dedi in vero*
— 24. not. 59. l. 1. lege: *ea.*

Gs 53.142
Fragmenta libri vii Geographicorum
Widener Library 006974506
3 2044 085 170 256